

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו

בימי חג הסוכות

שנת תשע"ה לפ"ק

יוצא לאור ע"י

מכון מעדני מלך וויזן

גליון תתי"ב

להשיג אצל
מכון מעדני מלך וויען

185 Wilson St.
Brooklyn N.Y. 11211
718.388.1751.#117

דברי תורה

ליל בי דסוכות תשע"ה לפ"ק

הושבתי את בני ישראל בהוֹיָאֵי אֹתָם מאַרְךְ מַנְרִים (ויקרא כג-מג). וכבר הקשה צטור (או"ח סימן מרכה) דאם כן הוּי לְהוּ לַעֲשׂוֹתוֹ סְמוּךְ לַפֶּסַח, בְּאֹתוֹ הַזְמַן שֶׁהוֹשִׁיב ה' אֶת יִשְׂרָאֵל בְּסוּכוֹת, וְלִמָּחָר קִבְּעוּהוּ בַחֹדֶשׁ תִּשְׁרִי ע"ש. וַיֵּשׁ לֹמַר דִּידוּעַ מִסְפְּרֵי קוּדֶשׁ, כִּי עֲנִין הַסּוּכָה הִיא, לִישָׁב בְּצֵלָל דְּמַהִימְנוּתָא, יוֹשֵׁב בְּסִתְרֵי עֲלִיּוֹן בְּצֵל שְׁדֵי יִתְלוּנָן, וְכַנְשֵׁר יַעִיר קִנּוּ עַל גּוֹזְלֵי יִרְחָף. וְהִיא זָכַר לַעֲנִי הַכְּבוֹד שֶׁהִיא בְּמִדְבָּר, אֲשֶׁר כְּבוֹד ה' נִרְאָה בְּעֵנָן (שמות טו-י), וְנֶאֱמַר הִנֵּה אֲנִכִי בָא אֵלֶיךָ בְּעַבְדֵי הָעֵנָן (שם יט-ט). וְכֵמוֹ כֵּן בְּהַסּוּכָה אֵנוּ מִתְלוּנִים בְּצֵל הַשְּׂכִינָה.

אֲמִנָּם לֵאמֹר כֹּל אִדָּם יוֹכֵל לְזוֹכֵת לִיכְנֵס לְמַחֲנֵה שְׂכִינָה, וְכֵמוֹ שְׁנֵאֲמַר (תהלים טו-א) ה' מִי יִגּוֹר בְּאֵהָלָךְ וּמִי יִשְׁכּוֹן בְּהַר קִדְשְׁךָ, הוֹלֵךְ תַּמִּים וְדוֹבֵר נְדָק וְגו', לֹא עֲשָׂה לְרַעְהוּ רַעַה וְגו'. וְכַמֵּיז (שם ה-ה) לֹא יִגּוֹרְךָ רַע, לֹא יִתְיַצְבוּ הוֹלְלִים לְנֶגְדְךָ עֵינֶיךָ. וְאִם כֵּן אֵיךְ יוֹכֵלִים לְזוֹת לִיכְנֵס

בְּמוֹשְׁנָה (יומא סו). מִיקִּירֵי יִרוּשָׁלַיִם הֵיוּ מְלוּיִן אֹתוֹ עַד סוּכָה הַרְאֵשׁוּנָה, עֲשֶׂר סוּכוֹת מִירוּשָׁלַיִם וְעַד צוּק וְכו', עַל כֹּל סוּכָה וְסוּכָה אֹמְרִין לוֹ הֲרֵי מִזוּן וְהֲרֵי מִיֵּס וְכו' ע"ש. וַיֵּשׁ לְהִצִּין לְמָה קוֹרָא אֹתָהּ בְּלִשׁוֹן 'סוּכָה', וְלֹא בְּלִשׁוֹן לְרִיף אוֹ צוֹרְגִינִי. - גַּם לְהִצִּין מֵהַ שְׂדֵקְדָקוֹ לַעֲשׂוֹת 'עֲשֶׂר' סוּכוֹת דִּיִּיקָא, דְּלַדְעַת רַבֵּי מֵאִיר (שם) שִׁ"ב מִיִּלִּין הִיא מִירוּשָׁלַיִם עַד הַצּוּק, אִם כֵּן מִן הַכּוֹחַ הִיא לַעֲשׂוֹת י"א סוּכוֹת, כְּדֵי שִׁיכּוּלוּ לְלוּוֹתָהּ עַד הַצּוּק. וְכַעַת שַׁעֲשׂוּ רַק עֲשֶׂר סוּכוֹת, הַאֲחֵרוֹן שֶׁצְהַם אֵינוֹ מַגִּיעַ עִמּוֹ לְצוּק, אֲלֵא עוֹמֵד מִרְחוֹק מִיֵּל וְרוּאָה אֶת מַעֲשָׂיו. (עיין בְּתוֹסְפוֹת יוֹם טו"ז). וְכֵמוֹ כֵּן לְרַבֵּי יְהוּדָה שֶׁעֲשָׂרָה מִיִּלִּין הִיא צִין יִרוּשָׁלַיִם לְצוּק, וּמִבּוֹאֵר בְּתוֹס' (ד"ה רבי) דִּישׁ סְפָרִים שֶׁהֵיוּ עוֹשִׂין גַּם לְרַבֵּי יְהוּדָה עֲשֶׂר סוּכוֹת, אִם כֵּן סוּכָה הַאֲחֵרוֹנָה הִיא עוֹמֵד בְּצוּק, וְלִכְאוּרָה הִיא שְׁלֵל לְצוּרְךָ.

וְנִרְאָה כִּי מֵנֹת סוּכָה הִיא לְמַעַן יִדְעוּ דוֹרוֹתֵיכֶם כִּי בְּסוּכוֹת

ובתוב צעם משמואל (פ' שופטים)
 דכנגד אצרהם שנתנסה
 בעשרה נסיונות, שנשתלם בעשר כחות
 הנפש, היו עשר אומות בני כנען,
 שכל אומה החזיקה צמדה מיוחדת
 בתכלית הרוע והקלקול. ואף שכולם
 נתקלקלו בכל המדות הרעות יחד,
 מכל מקום כל אחת הייתה מיוחדת
 צמדה מיוחדת, ושאר המדות היו
 נגררות אחריה, ועל כן אצרהם אצינו
 שהיה שלם כולם, היפוך עשר
 האומות האלה, וזה בארצם שיש בהם
 עשר קדושות (כלים א-ו), לעומת עשרה
 כוחות הנ"ל. והנה ישראל לא ירשו רק
 ארץ שבעת עממין, וקני וקניזי
 וקדמוני ניתנו לעמון ומואב ושעיר
 ירושה עד לעתיד שיירשו ישראל גם
 שלשה אלה (ב"ר מד-כג), כי בחטא
 המרגלים נפגמה חכמתם של ישראל,
 ועד ימות המשיח לא הגיעו ישראל
 לשלימות מעלת השכל, על כן לא זכו
 רק בארץ שבעת עממין, ועדיין לא
 ירשו ארץ שלשת עממין אלו שהם נגד
 שלש כחות השכל ע"ש. והנה ידוע כי
 בצוכה יש אורח דארץ ישראל, שהוא
 ארץ עשר עממין, ועל כן רק אחר
 עשרת ימי תשובה, שנתקנו העשרה
 כחות שבנפש, יכולים ליכנס לאורח
 דצוכה שהיא אורח דארץ ישראל.

ולבן הכהן ששלח את השעיר לעזאזל,
 ונשא עליו כל עונות בני
 ישראל, ואת כל פשעיהם לכל חטאותם

ליטב בצוכה צלל השכינה, כאשר ישנם
 בני אדם שאינם צמדריגה זו, ודובר
 שקרים לא יכון לנגד עיניו. והלא גם
 בעניי הכבוד צמדבר, כתיב ויזנב בך
 כל הנחשלים (דברים כה-יח), וברש"י
 חסרי כח מחמת חטאם, שהיה הענין
 פולטן ע"כ. ושצטו דן פלטן הענין
 מפני פסל מיכה שהיה עמהם (ילקוט
 סו). על כן המתין ה' צמנהו זו עד
 אחר יום הכיפורים, שאז נתכפרו
 עונות כל בית ישראל, וצמנצ כזה
 כולם ראויים להכנס לגור באהל בית
 ה', בצוכה צלא דמהימנותא.

והנה הקדים ה' קודם כניסת
 הצוכה עשרת ימי תשובה,
 דידוע כי לכל אדם יש עשרה כחות
 הנפש, שבעה צמדות, חסד גבורה
 וכו', ושלשה צשכל, חכמה צינה דעת,
 וכנגדם יש עשרת ימי תשובה, לתקן
 צכל יום אחד מכחות הללו צנפשו
 שנפגם על ידי החטא. ולכן העשרה
 ימים הללו גם כן נחלקים, שלשה ימי
 מועד ראש השנה ויום הכיפורים, נגד
 כחות השכל, ושאר שבעת הימים נגד
 המדות. ואצרהם אצינו נתנסה בעשר
 נסיונות ועמד צכולם (אצות ה-ג), היינו
 שנשתלם צכל עשרה כחות הנפש.
 ואחר שהשלים האדם עצמו צעשרת
 ימי תשובה, אז יכולים להכנס לתוך
 הצוכה, לשכון באהל ה'. אצל צאמצע
 השנה צימי פסח אי אפשר ליכנס
 לצוכה.

זמן שמחתנו, היו זוכים כאשר עלה במחשבתם מה שהיה להם בציון צימי קדם. כי הגה סוכות הוא זמן שמחתנו, שנצטוונו בה במצות ארבעה מינים שמציאים שמחה, וכמו שנאמר בקרא (ויקרא כג-מ) ולקחתם לכם ציום הראשון פרי עץ הדור וגו' ושמחתם לפני ה' אלקיכם שבעת ימים. וגם בצית המקדש היה אז השמחה עד אין ערוך, עד שמי שלא ראה שמחה זו לא ראה שמחה מימיו. וכל זה חסר להם צימי החג בהיותם בגלות. ועל נהרות צבל שם ישצנו, גם אחר שנתישצו שם בשלום ובהשקט, גם ציינו בזכרנו את ציון. על ערבים בתוכה, כאשר נזכרנו מהערבים שבתוכה, על מצות הד' מינים שקיימנו בצית ה', וצמיחתה על הערבה שהיה בזה גם מצוה צפני עזמה להקיף בהן את המזבח (סוכה מה.), ציינו על מה שנחסר לנו כעת.

אמנם השבאים אמרו לנו, הלא אנו מניחים אתכם לקיים מצותיכם בגלות, ושם שאלונו שובנו 'דברי שיר', מי מונע מכם לשור לפני אלקיכם גם בצבל, ותוללנו 'שמחה', אחס יכולים לקיים מצות ארבעה מינים גם כאן ולשמות בזה לפני ה', ושירו לנו משיר ציון. ועל זה בא התשובה, איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר, שיר כזה של שמחת צית השואבה לא יתכן רק בצית ה', במקום המקדש שהוא יפה

(ויקרא טו-כא), וצוה הכשיר את כל ישראל שיוכלו להכנס אחר כך בהסוכה ללא דמהימנותא, על כן קראו את הצורגנין הללו בשם 'סוכה', להורות שבשילוח השעיר לעזאזל, ויתכפרו על ידו עונות צית ישראל, מכשירים את ישראל שהיו ראויים למצות סוכה. ועל כן עשו עשרה סוכות דייקא, שהוא נגד העשרה כחות הנפש שנטהרו בעשרת ימי תשובה, עד השילוח את השעיר לעזאזל, שבזכותו יוכלו ליכנס לסוכה.

והנה בחג הסוכות נידונין על המים (ראש השנה טו.), ובחג זה נשפע שפע של שבע בעולם (ארי' פע"ח שער חג הסוכות פ"א), על כן על כל סוכה וסוכה אומרים לו הרי מזון והרי מים, שעבודה זו היא הכנה שיוכלו ישראל ליכנס בסוכה, ולהמשיך על ידה מזון ומים.

*

ע"י נהרות צבל שם ישצנו גם ציינו בזכרנו את ציון, על ערבים בתוכה תלינו כנורותינו, כי שם שאלונו שובנו דברי שיר ותוללנו שמחה וגו' (מהלים קלז-ח). ויש להצין למה על ערבים דייקא תלוי כנורותם. ואיך יבקשו מבני שביה שיר ושמחה. ונראה כי גם אחר שנתישצו ישראל בצבל, מכל מקום בהגיע ימי חג הסוכות,

ובבזו כן לגבי שמחת צית השואצה,
שהיו שואצין משם רוח הקודש,
היינו שכל אחד נתעלה צרות של
קדושה במדריגה יותר ממנה שהיה
מקודם, על דרך ורוח קדשך אל תקח
ממני (תהלים נא-ג), והחסידים ואנשי
מעשה זכו לרוח הקודש ממנו. והוא
אם לא אעלה את ירושלים על 'ראש'
שמחתי, שהשמחה היה משפיע על
הארת רוח קדושה במוח שבראש, וכל
זה חסר לנו צעת גלותנו.

*

בבמשנה (סוכה ט:) סוכה על גבי
סוכה, העליונה כשרה
והתחתונה פסולה. ובגמרא מאי טעמא,
בסכת כתיב ע"ש. ויש להצין טעמא
מאי פסולה, אדרבה יש לו זכרון טפי
בשני סוכות. ונראה על פי מה שכתוב
בדרשות חתם סופר (לכ"ו אלול שס"ט):
לכאור הכתוב (תהלים כו-א) לדוד ה'
אורי וישעי, ובמדרא (ויק"ר כד-ד) אורי
בראש השנה וישעי ציוס הכיפורים.
ומבואר בפנים יפות (ויקרא טז-ג)
ההמשך, ה' מעוז חיי בסוכות ע"ש.
והנה מה שנכתבו ב' שמות ה' אורי
וישעי וה' מעוז חיי, היינו על פי מה
שאמרו חז"ל (רי"ה יז:) ה' ה', ה' ה'
קודם שיחטא, ואחד אחר שיחטא ועשה
תשובה. ואמר קודם שחוטא, יש לומר
כל זמן שלא חטא מהתשלות, אז ה'
עמו לשומרו שלא יאונה ללדיק כל און
(משלי יב-כא), ורגלי חסידיו ישמור

נוף משוש כל הארץ, מקום השראת
השכינה, אשר עוז והדוה במקומו, שם
יכולים לזכות לשמחה עד שמציאה גם
לשארוב רוח הקודש (שם נ:), ויונה
הנציח זכה שם לנצוהה (תוס' שם),
אבל בחוץ לארץ אין יכולים להיות
בדרגה זו.

וגם כלפי מה שחוללנו מבקשים
מאתנו שמחה, שנוכל לקיים
מנזות היום בצרבעה מניינים שהתורה
קראה שמחה, גם צוה חסר לנו, כי
בחוץ לארץ מנזות רק ציוס ראשון,
אבל במקדש מנזות לולב כל שבעה
דכתיב ושמחתם 'לפני ה' אלקיכם'
שבעת ימים. ולא עוד אלא ציוס טוב
ראשון שחל בשבת, נטילת לולב כעת
אינו דוחה שבת, אבל במקדש לולב
וערבה כל שבעה (סוכה מ:).

והנה 'אעלה' נוטריקון א'תרוג
ע'רבה ל'ולב ה'דס (וזה"ק
רע"מ תלא רפג). והוא שאמר, אם לא
'אעלה' את ירושלים על ראש שמחתי,
חוץ ממנה שחסר לנו מנזות ארבעה
מניינים כל שבעה, הלא סוכות הוא זמן
שמחתנו, ויוס הראשון הוא 'ראש'
שמחתי, וציוס הראשון כשחל בשבת
אין לנו מנזות ארבעה מניינים בכלל
בצבל, ואם לא 'אעלה' את ירושלים
על 'ראש שמחתי', שציוס ראשון היה
לנו בירושלים מנזות לולב תמיד גם
כשחל בשבת.

ונקרא אדני, והיינו כי זכניסת הסוכה הוא כקטן שנולד, ושורה עליו שם הוי"ה של קודם שיחטא. אמנם אם האדם לא שומר את עצמו ונכשל בחטא, אז הוא נזרך גם להשם הוי"ה של אחר שיחטא, וזה הוי סוכה על גבי סוכה, ואין זה התכלית, אלא שישאר בקדושתו, שלא ינטרך אלא לשם הוי"ה קודם שיחטא.

(שמואל א 3-ט). והוי"ה אורי זראש השנה ויום הכיפורים הוא אחר שחטא ועשה תשובה. ומשעשה תשובה הוי כקטן שנולד, שוב ה' מעוז חיי בסוכות, הוא הוי"ה קודם שיחטא, לשמור רגלי חסידיו שלא יכשל עוד ע"כ.

והנה ידוע כי סוכ"ה רומז על שם הוי"ה אדני, שנכתב הוי"ה

של"ים שבת חוהמ"ם (יום ג') תשע"ה לפ"ק

גיטין (נה.) ע"כ. ויש להבין למה הזכירה טענה זו דייקא, להמליץ על עצמה שהיה לאברהם ש"ח עבדים, ואיך זה שייך לטענתה. וגם למה אמר להו רב נחמן פעיתה היא דא', ולא השיב בקצרה שאין לה אלא דמי עמים.

וגראה דהנה לכאורה צריכין להבין כוונת האשה שזווחה, ולא אשגח בה רב נחמן, ולמה לא הסביר לה תקנת חז"ל צמריש שאין צריך להחזיר אלא דמיה, הלא תקנה זו מלתא דמסתברא היא. ונראה כי באמת ידעה ההיא סבתא מתקנה זו, ואף על פי כן זווחה, לידוע חקירת הפוסקים אי קנין דרבנן מהני לזאת בה חיוב מדאורייתא, כיון דמן התורה

בגמרא (סוכה לא.) ההיא סבתא דגזלו ממנה עבדי ריש גלותא עמים, וסככו בהן דאתאי לקמיה דרב נחמן, אמרה ליה, ריש גלותא וכולהו רבנן דבי ריש גלותא בסוכה גזולה הוו יתבי. נווחה [להחזיר לה עמים עצמן] ולא אשגח בה רב נחמן. אמרה ליה, איתתא דהוה ליה לאברהם [לאברהם אבינו], תלת מאה ותמני סרי עבדי ילידי ביתו שמנה עשר ושלש מאות (בראשית יד-יד), נווחה קמייכו ולא אשגחיתו בה. אמר להו רב נחמן, פעיתה היא דא [קולנית היא זו] ואין לה אלא דמי עמים בלבד [דתקנת חכמים היא זו על המריש הגזול שבגאול צבירה שיטול הנגזל את דמיו, ולא חייבוהו לקעקע את זנינו מפני תקנת השבים, במסכת

שתיקנו תקנת מריש, הא קנין דרבנן לא מהני לקיים צה מצוה דאורייתא. ושפיר נוחה ההיא סבתא דיתבי בצוכה גזולה, גם אחר שתיקנו תקנת מריש, מכל מקום מדאורייתא סוכה גזולה היא, ואין יוצאין צה מצוה דאורייתא. ובשער המלך (ה' לולב שם) כתב צאמת להוכיח מהא דרב נחמן דסבירא ליה דקנין דרבנן מועיל גם על מצוה דאורייתא, ולכן לא אשגח צה.

אמנם באבני מילואים (סימן כח אות לא) כתב לחלק בין מצות לולב לסוכה, דגם אי נימא דקנין דרבנן לא מועיל על דאורייתא, זהו רק במצוה דבעינן 'ממון שלו', כגון קידושין ומצות לולב וכדומה. אבל בסוכה דלא בעינן 'לכס', אלא דגזול פסול בסוכה, ואפילו בקרקע הגזולה כיון דאין קרקע נגזלת נפיק ציה בסוכה, וקנין דרבנן ודאי מתורת גזל מפיק אלא דלא חשיב שלו, דאי לא תימא הכי אם כן כל קניני דרבנן תימא דגזל נינהו מן התורה, ועברי מן התורה על לא תגזול, אלא ודאי פשוט דעל כל פנים מידי גזל מיהו מפיקי. והיינו הפקר צית דין הפקר, כי עדיין הוא של בעלים, וחכמים אפקריה שיהיה זה רשאי לאכול של חבירו, אבל אין כח ציד צית דין לעשות שיהיה שלו ממש, כיון דמן התורה אינו שלו. ומשום הכי בסוכה

אינו שלו. ומנינו במצות ד' מינים בסוכה דלא מהני, חדא, דמצוה דבגמרא (סוכה מ:) לא ליכני אינש הושענא לינוקא [במתנה עד שלא יצא צו] ציומא טבא קמא, דינוקא מקנא קני, אקניי לא מקני [אינו יכול להחזיר ולהקנותו לצדו במתנה], ואשתכח דקא נפיק בלולב שאינו שלו ע"כ. ומצוה דרמז"ס (ה' לולב ח"ג) דאפילו הגיע לעונת הפעוטות שיכול להחזיר ולהקנות מדרבנן, לא מהני, שהלולב ישאר ברשותו מן התורה, ולא יחזור לרשותו של הגדול אלא מדרבנן, ונמצא שהגדול לא יצא דין תורה במצות לולב ע"ש. הרי לנו דקנין דרבנן לא מועיל למצוה דאורייתא.

עוד מנינו כיוצא צה, בגמרא (שם ל:) באוונכרי, דפריך ליקנייהו בשינוי מעשה, דלולב צריך אגד, ומשני שינוי החוזר לצרייתו הוא, ושינוי החוזר לצרייתו לא שמייה שינוי ע"כ. וכתבו התוס' (ד"ה שינוי) ואף על גב דקני מדרבנן כדאיתא (בבא קמא נג:) בגזול עדים משופין כגון נסרים ועשאן כלים, כיון דמדאורייתא לא קני, לא נפיק הכא ע"כ. הרי לנו דשינוי שקונה רק מדרבנן לא מהני על מצות ארבע מינים שהוא דאורייתא.

ואם כן תקשה על ריש גלותא וכולהו רבנן, דיתבי בסוכה שאינו שלהם אלא מתקנת דרבנן

על מנחה דאורייתא, ואף לרבי אליעזר כשרה.

*

והנה צחתם סופר (פ' שופטים עט.) כתב לפרש וזה לשונו, לכאורה איכא לספוקי, אם העבד גזל ונתנו לרבו, אי מקרי שינוי רשות, וקני ליה ביאוש ושינוי רשות. או נימא יד עבד כיד רבו, ואף על גב דלא היה צרפון הרב שיגזול כלום, ולא הוה ניחא ליה, מכל מקום הוי ליה חד רשות וקני ע"כ. ולפי זה יתכן לומר דכיון דריש גלותא צעמנו לא לקח את העצים, אלא עבדיו לקחוהו והם נתנוהו לריש גלותא, אם כן הוי ליה ציד ריש גלותא יאוש ושינוי רשות וקנאו, ואינו צריך להחזיר לה. אמנם היא טענה כי יד עבד כיד רבו, ואין צוה שינוי רשות. והציא ראייה לזה מאברהם שאמר בלעדי רק אשר אכלו הנערים, מה איכפת ליה לאברהם צמה שאכלו, הם צווו איש לו ואכלוהו, אבל אברהם לא לקח זאת. אלא על כרחך דיד עבד כיד רבו, והוי הכל שלו. ואם כן בנידון דידן ליכא שינוי רשות אלא ריש גלותא עכ"ד. [שוב ראיתי מוצא צמם שו"ת תירוש וינהר סימן קי"ג שכתב גם כן כעין זה, אלא שהוכיח זאת ממה שהחזיר אברהם הרכוש משום גזל, הלא קנאו אברהם ביאוש ושינוי רשות, אלא על כרחך דמעבד לאדון לא הוי שינוי רשות, דיד עבד כיד

נפיק ציה כיון דאינו גזל, אבל לא צולב דבעינן לכס, ומן התורה אינו ממון שלו ע"כ. וכן מצוה צמקור חיים (או"ח סימן תמח).

ולפי זה כתב בקול אריה (פ' לך) לרבי אליעזר דסבירא ליה חג הסוכות תעשה לך' שצעת ימים, דגם בסוכה צעינן לכס, ו'לך' ממעט גס סוכה שאולה (סוכה כו:), אם כן לא מהני מה שהוא שלו מטעם מריש, דכיון דקנין דרצנן לא מהני להכניסו לרשותו, אם כן לרבי אליעזר דסוכה צעינן גס כן לכס אינו יואל ע"כ. ושפיר נוחה ההיא סבתא, דלרבי אליעזר הם יושבין בסוכה גזולה.

וזהו שרמזה ההיא סבתא לרצ נחמן, דמנינו באברהם וירק את חניכיו ילידי ציתו שמונה עשר ושלש מאות. ובגמרא (נדרים לב.) זהו אליעזר, אליעזר בחושבנא הכי הוי ע"כ. הרי לנו שכשרצה להזכיר את אליעזר, רמזו הכתוב במספר חשבונו שי"ת. וכמו שאביה אברהם היה לו אליעזר שעמד ללדו, כן גם היא יש לה רבי אליעזר, דלפי שיטתו הם יושבים בסוכה גזולה, דגם סוכה צעינן לכס. ואף על פי כן לא אשגח בה רצ נחמן, או משום דלא סבירא ליה כרבי אליעזר, אלא סוכה שאולה כשרה, וזהו כסוכה שאולה כיון דתיקנו תקנת מריש. או דסבירא ליה דקנין דרצנן מועיל גם

קיד.), וכיון דמן הדין זכה צה אצרהס, הרי איכא בצורתו לאו של לא תחנם (עבודה זרה כ.). וכתב צפניס יפות (פ' לך) דמתחלה היה דעתו של אצרהס שלא לקנות את הרכוש של קדום, אללא יחזירנה לו. והגם דיך עבד כיד רבו, כיון שאצרהס לא רצה בתחלה לזכות לו לא זכה צו ע"ש. ואם כן גם הכא ריש גלותא לא קנאו מעיקרא בשעה שלקחוהו עבדיו, ושפיר הוי שינוי רשות כעת צידו. ועל כן אמר רב נחמן פעיתא היא דא, היא נועקת שיס לה ראיא מאצרהס דליכא כאן שינוי רשות, אדרבה תעיינו בצותה מקום שהיא נאותה, ומשם תראו כי עבד שגזל לא קנה הרב, ושפיר יש שינוי רשות אללא ריש גלותא, ואין לה אללא דמי עמיס.

אז יש לומר צמה שאמר רב נחמן פעיתא היא דא, שנתכוין לומר שאין לנו דיין כעת משום שקנה ריש גלותא זאת בשנינוי רשות, דזה בלאו הכי לא יועיל, דשינוי רשות לא קני אללא ביאוש, ופעיתא היא דא, ההיא סבתא נועקת שאינה מסכמת אל מה שעשו עבדי ריש גלותא, ואינה מתייאשת ורועית זאת בצורה. ואף על פי כן אין לה אללא דמי עמיס, משום תקנת מריס.

אמנם נראה דגם אי נימא שלא קונה הרב גזילת העבד, כיון

רבו ע"כ. אללא צאמת צזה לא הועיל עדיין, דגם ביאוש ושינוי רשות צריך להחזיר הגזילה, אללא שקנה החפצים ויוכל לשלם דמיו, ואם כן לא הועיל לאצרהס לגבי חזרה, מה שהיה צזה יאוש ושינוי רשות].

והנה פשטות הדברים נראה, שהחתם סופר נסתפק, דכיון דהעבד רוצה לקנות, הגם שהרב אינו מרוצה, מכל מקום היא נקנית להרב על כרחו, ולכן ליכא צזה שינוי רשות. דכן מוכח מהראייה שאצרהס קנה כל הרכוש, גם מה שלקחו הנערים ואכלו, דזה נחשב כאלו קנאו אצרהס, ועל כן הוצרך לומר למלך קדום בלעדי רק אשר אכלו הנערים.

ובאמת דין זה מבואר ברשב"א (קידושין כג.): צסם הראב"ד, דלא אמריין מה שקנה עבד קנה רבו, אללא כשהוא זכות וטובה לרבו, אללא לא כשהוא לחובתו ע"ש. ובספר שמחת יום טוב (סימן א) מבואר צנידון המוכר חמנו צפסח לשפחה, דאין רצה עובר עליה, משום דאיסורא לא ניחא ליה דלקנות (עיין צבא מניעא לו:) ע"כ.

ולפי זה יש לומר דאדרבה מאצרהס יש ראייה להיפוך מדברי הסבתא, דלכאורה קשיא אין החזיר אצרהס הרכוש למלך קדום, הלא המזיל מהגייס הרי זה שלו (צבא קמא

ע"כ. וצמחן חכמה כתב, דיתכן שמטעם זה כל ישראל מלוכזים בטלית ותפילין בתפלת שחרית דייקא, אם כי מצותן הן כל היום, כי תפלת שחרית אברהם תקנה (ברכות מ:), ועבורו זכו לשני מצות אלו ע"כ. ויש להבין מהו הקשר של שני מצות אלו לפעולתו של אברהם שלא רצה ליקח מקדום אף חוט ושרוך נעל.

וּבְרֵאשִׁית על פי מה שכתוב בערוגת הבשם (ריש פ' ראה) לבאר הכתוב (קהלת ט-יג) גם זה ראיתי חכמה תחת השמש וגדולה היא אלי, עיר קטנה ואנשים בה מעט, ובה אליה מלך גדול וסבב אותה וזנה עליה מזודים וחרמים, ומנא בה איש מסכן וחכם, ומלט הוא את העיר בחכמתו, והאדם לא זכר את האיש המסכן וגו', וחכמת המסכן צויה ודבריו אינם נשמעים. ופסוקים אלו ביארו רז"ל (מדרים לב:) עיר קטנה זה הגוף, ואנשים בה מעט אלו אבריו של אדם, ובה עליה מלך גדול זה היצר הרע, וזנה עליה מזודים אלו עצירות, ומנא בה איש מסכן זה יצר טוב, ומלט הוא את העיר בחכמתו זה תשובה ומעשים טובים ע"ש. ונריך ביאור דשלמה המלך ע"ה לא גילה לנו חכמתו של זה, אם כן מה תועלת בהודעתו. גם אי קאי ומלט על תשובה ומעשים טובים, הוה ליה למימר ומלט הוא את העיר בצדקתו,

שהוא שלא צרכונו, עדיין יש מקום להסתפק אי איכא שינוי רשות ציד הרב. וזה תלוי אם העבד יש לו אז יד לעצמו שיוכל לקנות הגזילה לעצמו. ולכאורה דין זה תליא במחלוקת של רבי מאיר ורבנן בגמרא (קידושין כג:), במקנה מנה לעבד, ואמר ליה על מנת שאין לרבך רשות בו, דרבי מאיר סבירא ליה אין קנין לעבד בלא רבו, ואי אפשר לו לקנות לעצמו, כי יד עבד היא כיד רבו ממש. ורבנן סבירי כיון דאמר ליה על מנת אחי ליה תנאיה, דסבירא להו דדרך זכיית אדון בקניני עבדו היא, שתחלה נקנה הדבר לעבד ולאחר מכן זוכה האדון ממנו, ויכול המקנה דבר לעבד להתנות ולהגביל את הקנין אל העבד, שיזכה לעצמו ולא לרבו, עיין שם ברא"ש ותוספות הרא"ש. ואם כן לרבי מאיר שאין להעבד יד כלל, אם כן ליכא שינוי רשות אלל הרב, אצל לחכמים כשאין הרב רוצה לקנות אז נשאר הקנין אלל העבד, וכאשר מוסרו אחר כך להרב שפיר יש שינוי רשות.

*

וְהִנֵּה בגמרא (שם) איתא, אמר רבא בשכר שאמר אברהם אבינו הרימותי ידי אל ה' וגו', אם מחוט ועד שרוך נעל, ואם אקח מכל אשר לך וגו' (יד-כב), זכו בניו לשתי מצות, לחוט של תכלת ורצועה של תפילין

נעשה מזה מצרר חזק לדידיה, שצריך אתה לכבוש ממנו, כמו כן תתנהג אתה נגדו, שתעשה לך גדרים וסייגים, ותתחיל דבר קטן ושזב תעלה מעלה מעלה, כדאמרו רז"ל (אבות ד-3) מלוא גוררת מלוא ועצירה גוררת עצירה וכו'. והיינו דאמר וצא עליה מלך גדול וסבב אותה וצנה עליה מלודים, על דרך הנ"ל, ומלוא זה איש מסכן וחסם, ומלט הוא את העיר 'בצחממו', היינו בצחממו של היצר הרע, כמו שהיצר הרע צא בתחבולותיו לפרוץ מקודם הגדר, בצחמה הלזו מלט היצר טוב את העיר, דהיינו לעשות גדרים וסייגים ע"כ.

והנה אצרהם אצינו זכה בכל הרכוש ההוא כדין המליל מזוטו של ים (בצא מיעא כא:), ואף על פי כן לא רצה ליהנות ממנה. כי יש לאדם לקדש עצמו צמותר לו, ולעשות לו גדרים וסייגים, ובפרט צממון שנפשו של אדם מתמדתן. ואנשי סדום לא החזיקה יד עני ואציון, והיו חטאים ורעים לה' מאלד, עד שהרגו ריבה אחת צמימה משונה על שנתנה מזון לעני (סנהדרין קט:). ורכוש הגדול הזה הגיע להם מקמלנותם ליתן לאחרים, וגדשו את ממונם והונס לעצמם. ולעומת זה אצרהם אצינו שורש מדת החסד, ויטע אשל בצאר שבע (בראשית כא-ג), חד אמר פרדס ונטע צו כל מיני מגדים [ליהנות עוצרים ושצים],

מהו בצחממו. גם הכתוב קותר עצמו מניה וציה, כיון דקאמר ומלט הוא את העיר בצחממו, מכלל דנשמעו דבריו, אם כן מה זה שחזר ואמר וחכמת המסקן צויה ודבריו אינם נשמעים, והוא פלא.

אב"ל ענינו נראה על פי מאמר חז"ל (סוכה נב:) יצר הרע בתחלה דומה להלך כדכתיב (שמואל ב יז-7) ויצא הלך, ואחר כך לאורח הגון כדכתיב (שם) לעשות לאורח, ואחר כך לצעל הצית שנאמר (שם) לעשות לאיש. וציארנו צדרך מוסר, דאין דרכו של היצר הרע לבקש מאיש כי אם דבר מועט, כמו הלך, כמעט שזה נהנה וזה לא חסר, כדרכו של עני צפרוסה (פסחים קטו:). וכמו כן אינו מבקש לנגוע בצופה של תורה כי אם בצגרים וסייגים, ואחר כך מבקש יותר, כמשפט אורח הגון, ושזב מבקש עוד יותר מזה, הכל באופן שנעשה צעל הצית, והוא צריך לבקש ממנו שיניחוהו לעשות דבר טוב מועט וקל כמות שהוא. וזה שאמר הכתוב (בראשית ד-1) לפתח חטאת רוצץ ואלוץ תשוקתו.

והתורה הקדושה נתנה לנו עצה 'אתה תמשל צו', היינו שתקח לך משל ממנו, כדרך שהוא עושה כן גם אתה תעשה לו, דכמו שהוא משתדל לכבוש ממך על כל פנים גדר וסייג של המגדול עזו, ושזב

מנוה, יש להתחיל בחוט קטן, ובסופו מנוה גוררת מנוה. וכמו שאמר הכתוב בחוטי צינית, ועשו להם צינית על כנפי צגדיהם וגו', וראיתם אותו וזכרתם את כל מנזות ה' ועשיתם אותו (במדבר טו-לח), והיינו שחוט אחת של מנוה יוכל להציאו לקיום כל המנזות. וכמו כן בצרועה של תפלין כתיב, והיה לך לאות על ירך ולזכרון צין עיניך, למען תהיה תורת ה' בפיך (שמות יג-ט). ובשכר שאמר אברהם אם מחוט ועד שרוך נעל, להזהר מהיאר הרע בהיותו חוט, זכה לחוט של תכלת ורצועה של צינית, שחוט זה יציאו לקיום כל התורה.

וזדו הענין של השמחה בשאיבת המים לניסוך המים, ושאיבת מים בששון ממעיני הישועה (ישעיה יג-ג), כי מזה זהו אנו רואים צמים, וכמו שמצינו שאמרו חז"ל (אבות דרבי נתן פרק ו'), מה היה תחלתו של רבי עקיבא, אמרו צן ארבעים שנה היה ולא שנה כלום, פעם אחת היה עומד על פי הבאר, אמר מי חקק אבן זה, אמרו לו המים שתדיר נופלים עליה בכל יום. אמרו לו עקיבא אי אתה קורא (איוב יד-ט) אבנים שחקו מים. מיד היה רבי עקיבא דן קל וחומר בעצמו, מה רך פסל את הקשה, דברי תורה שקשה כבדול על אחת כמה וכמה שיחקקו את לצי שהוא צפר ודס. מיד חזר ללמוד תורה, הלך הוא

וחד אמר פונדק [ללון שם אורחים] ע"ש. על כן לא רצה ליגע ליהנות בנכסים כאלו, אולי ידבק בו משהו ממדותם, ויתבונן ברכוש הגדול שצברו ממנה שקמנו, ויתכן שיעלה גם בו טינה בלב, על כן לא רצה ליהנות גם חוט או שרוך, כי כך הוא דרכו של היאר, הוא מתחיל במשהו כמו הלך, ודומה בתחלה לחוט השערה, ושז נעשה כעבות העגלה.

ורישש אברהם בנפשו שאולי יארו יתגבר עליו, ויפתנו הלא אין בזה שום מדגוד איסור, ואדרבה ברכוש כזה יוכל עוד להרבות בהכנסת אורחים, על כן קפץ ונשבע, הרימותי ידי אל ה' אם אקח מחוט ועד שרוך נעל, וכעת נעשה ממנו איסור תורה ממש, ונודרין ונשבעין לדבר מנוה שנאמר (תהלים קט-קו) נשבעתי ואקימה וגו' (נדרים ט). וראיתי לספר ממרן מסאטמאר זי"ע, אשר פעם מנא שהשאירו את החטים לפסח על השלתן בלי שמירה, וביקש שיציאו לו תיכף כלי עם מים ושפך עליה, ואמר למשמשו, חושש הייתי שאמציא במשך הזמן כמה היתרים שיוכלו להשתמש בו, על כן החמנתי אותם צמים שלא יעלה לי עוד ספק על כשרותם. והוא מוסר השכל להמשכיל.

ועל זה בא אברהם על שכרו, שעל אחת כמה וכמה כן הוא בדבר

ז), יש להתחיל בדבר קטן מה שאפשר לכל אחד לעשות, ולא ימיש ממנה, אלא יסיף והולך, וסופו יגיע לשלימותו. וההתבוננות בדבר זה מביאה שמחה להאדם, שגם אדם פשוט יוכל להשתנות. ואדם כזה כרצי עקיבא שאמר בהיותו עם הארץ, מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור (פסחים מט:), סופו נתעלה להיות ראש לכל חכמי ישראל, וזה נותן חיזוק ואימוץ לכל אדם בכל מצב שהוא נמצא.

ובנו וישבו אלל מלמדי תינוקות, אמר לו רבי למדני תורה, אחז רבי עקיבא בראש הלוח ובנו בראש הלוח, כתב לו אלף בית ולמדה, היה לומד והולך עד שלמד כל התורה כולה ע"כ. הרי לנו כחה של טפה קטנה, אשר אחת לאחת, סופה ששוחקת את האבן, וכל טפה וטפה שנפל עליה עשתה רושם. ואם כי לא ניכרים הדברים תיכף, אבל ברבות הימים, חדשים ושנים, מתקבל האבן צורה חדשה. וכמו כן היא דרכה של תורה שנמשלה למים (תענית

ליל די דסוכות תשע"ה לפ"ק

זו על המריש הגזול שצנאו בצירה שיטול הנגזל את דמיו, ולא חייבוהו לקעקע את צנינו מפני תקנת השבים, במסכת גיטין (נה:). ע"כ.

ובבר תמהו המפרשים למה הזכירה בטענתה את הצרה שהיה לו שי"ח עבדים, שאין זה ממין הטענה. ובפשטות הכוונה כי ראתה אלל עבדי ריש גלותא שאין הם חוששים לגזול, וגם רב נחמן לא משגיח בדבריה, ועל כן ראתה לעורר אותם להתבונן בדרכי אבות איך היו נוהגים בממון של אחרים, שלא ליגע בהם חפילו רק ליקח חוט ושרוך נעל, הלא באמת מן הדין קנה אותה הצרה לגמרי, כדין מציל

דיברנו היום בסעודה שלישית, בענין מה שמבואר בגמרא (סוכה לא). בהיהא סבתא [דגולו ממנה עבדי ריש גלותא ענים, וסככו בהן] דאתאי לקמיה דרב נחמן, אמרה ליה, ריש גלותא וכולהו רבנן דבי ריש גלותא בסוכה גולהו הוו יתבי. נווחה [נווחה להחזיר לה ענים עצמן] ולא אשגח בה רב נחמן. אמרה ליה, איתתא דהוה ליה לאצוהא [לאצרהם אצונו], תלת מאה ותמני סרי עבדי [ילידי ביתו שמנה עשר ושלש מאות (בראשית יד-טז)], נווחה קמייכו ולא אשגחיתו בה. אמר להו רב נחמן, פעיתא היא דא [קולנית היא זו] ואין לה אלא דמי ענים בלבד [דתקנת חכמים היא

ובנועם מגדים (יש פרשת תרומה) כתב לבאר מאמרם קשה גזל הנאכל, על פי מה שאמרו (ברכות לה.) כתיב (תהלים כד-א) לה' הארץ ומלואה, וכתיב (שם קטו-טז) והארץ נתן לבני אדם. ומשני לא קשיא כאן קודם זרחה כאן לאחר זרחה. ואמרו (שם) עוד, כל הנהנה בלא זרחה כאלו נהנה מקדשי שמים וכו', וכאלו גזל להקצ"ה וכו' ע"ש. ואם כן מאכל בלי זרחה הרי זה גזל גבוה. וכמו כן זרחה בלי כוונה הראויה כלא זירך כלל, דהכל הולך אחר כוונת הל"ב. וכוונת זרחה הנהנין הוא דבר גדול וקשה יותר מכוונת התפלה, כי שם זיכות ליקח מועד לטהר מחשבתו קודם התפלה, כאשר חכמים הגידו (ברכות ל:) שחסידי הראשונים היו שוהין שעה אחת קודם התפלה כדי שיכוונו לבם למקום, ולא כן בזרחה הנהנין דאי אפשר לשהות שעה קודם כל זרחה, ולזה הכוונה זרה הוא דבר קשה. וחולת הכוונה הרי זה כלא זירך, וגזל הוא זידו המאכל אשר יאכל. וזהו שאמרו שקשה הגזל שיש בהנאכל, בדבר הנאכל, שאפילו לדיקים גמורים אין יכולים לעמוד בה, עיין שם בזרחה.

ויש לומר זרה עוד כוונה, כי לפעמים פרנסת האדם מועטת, והשפעת ה' נמנע ממנו, ואין לפניו רק מאכל מועט, וכאשר הוא נותן

מן הגייס, אלא לגדל זקמתו היתה זידו זאת כגזילה, והחזיר הון רב למלך סדום, וחתם לא כן עושים, אלא גוזלים זידים עני סוכה. וכאשר באים לקבול על זה, חתם סוגרים עיניכם מלהשיב את הגזילה.

עוד גם זאת, דאיתא בגמרא (חולין פט.) אמר רבי אבא קשה גזל הנאכל [הגזול ואוכל קשה היא לעשות תשובה], שאפילו לדיקים גמורים אין יכולין להחזירו שנאמר (בראשית יד-כב) הרימותי ידי אל ה' וגו', ואם אקח מכל אשר לך וגו', בלעדי רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים אשר הלכו אחי ע"כ. הרי לנו מזה דגזילה המונח בארגו, בקל יותר להחזירו לבעליו, ממה שיצטרך להפסיד ממנו מחדש עבור מה שגזל. וכמו שאמרו (בבא קמא זד:) מעשה באדם אחד שבקש לעשות תשובה, אמרה לו אשתו אם אתה עושה תשובה, אפילו אצנט אינו שלך ע"ש.

והיה סבתא דנוחא ולא אשגח בה, סברה משום דקשה להו לטרוח לסותרה, ולחזור ולזנות סוכה חדשה, על כן הם מדחין אותה. ועל זה הזכירה את אברהם שהיה לו ש"ח עצמים, ואכלו מרכוש סדום, והיה קשה גם לאותו לדיק להחזירו, ואמר בלעדי רק אשר אכלו הנערים.

שמחמירים עליהם במלות, שהרי יש חומרות יותר גדולות שישראל קדושים מדקדקים בהם, אלא הכוונה הוא, מה שמחצבים ומחשיבים את מתנתו של הקב"ה, ומרוצ אהבתם אליו הם מודים ומשכחים אותו אפילו בעד מתנה מועטת כזו, ומזכרים על זה ברכת המזון, ושה בעיניהם כאילו קיבלו מתנה גדולה מאד, ולכן גם הקב"ה נושא להם פנים עכדה"ק.

וביאור הדברים הוא, כי בדרך כלל חשיבות של מתנה מתחשב לפי מה שהמקבל נהנה ממנו. ואינו דומה מתנה של זון למתנה של מאה זון, שהמקבל יוכל ליהנות ממנו מאה פעמים יותר מזון אחד. אבל אם מקבלים מתנה ממלך, שיש חשיבות להנותן, אז אין נפק"מ אם נותן פרוטה או זון או מאה, כי החשיבות הוא שהמלך נתן לו אות אהבה.

ועל כן ישראל מזכרין עד כזית ועד כביצה, אם כי הקב"ה לא נזהר לזרך רק בכדי שציעה, שהנותן נהנה ממנו. אבל הם מדקדקים לזרך גם על דבר פחות, שהם מחשיבים את הנותן, שמשגיח עליהם ונותן להם מזונותם, והם משיגים כי אפילו כזית וכביצה אין זה מכחם ועוֹס ידם, אלא זהו מתנת ה', ולכן הם מזכרים גם על זה, ובשביל זה נושא ה' להם פנים.

הודאה לה' ומזכר על מזונו, טמון בתוכו גם תרעומות למה אין לו יותר. ועל דרך עני שפושט ידו אל העשיר, וחושב בלבו שיקבל ממנו מאה שקלים, ובסופו נותן לו רק עשרה, אם כי הוא מזכר ומודה על מה שקיבל ממנו, אבל תרעומתו עליו הוא הרבה יותר. וזה יתכן גם צמי שה' משפיע לו הרבה, אבל יש לו מנה רוצה מאחיס, וכמה שיהיה לו אינו מרוצה בו, כי היה רוצה לקבל עוד יותר. ואם כן אין זרכתו לה' שלימה, וזהו כגזל הנאכל, שנהנה ממאכלו שמקבל מאת ה' בלי זרכה והודאה שלימה.

*

וזדה הענין שריצה הכתוב בסוכות שמחה יתירה, והיא זמן שמחתנו יותר משאר מועדי קודש שישראל שמחים בו, והוא דאיתא בגמרא (ברכות כ): אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, רבש"ע כתיב בתורתך (דברים י"ז) אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד, והלא אתה נושא פנים לישראל דכתיב (במדבר ו-כז) ישא ה' פניו אליך. אמר להם וכי לא אשא פנים לישראל, שכתבתי להם בתורה (דברים ח"ג) ואכלת ושבעת וזרכת את ה' אלקיך, והם דקדקו על עצמם עד כזית ועד כביצה ע"כ. וביאר הרה"ק רבי זונס מפרשיסחא ז"ע (הוצא בקול שמחה פ' נשא), שאין הכוונה בזה, מה

שיש לו בשלימותו. אבל בחג הסוכות כאשר יושב בצלל דמהימנותא, שה' חוסה עליו מכל זדדיו, ומשגיח עליו מן החלונות ומניץ מן החרכים, אז מתמלא שמחה על כל מה שיש לו, וזו לידי ההכרה שקיבל מתנה מאת המלך עצמו. ודבר זה לכשלעצמו חביב וחשוב עליו הרבה יותר מעצם המתנה.

והמוצאין האמיתי שכל מה שיש לו זה לפניו מהשגחת צוראו שהמציא לו כל זה, הוא מחשיב ושמה גם על דבר קטן שיש לו, שרואה בזה חיצת המלך אליו שמשגיח עליו וממציא לו זאת. והנה בכל השנה לפעמים גם כאשר שמה חין שמחתו שלימה, כי יש לו מנה רונה מאתים, ולא מחשיב מה

ליל הי דסוכות תשע"ה לפ"ק

ולכבודא דה' להצין הלל כל אינני סרק חין זה טעם ואין זה ריח, ולמה נבחר מין הערבה דייקא יותר מכל שאר העלים. ונראה כי יתכן שישראל יאמרו למה לנו להתאגד יחד עם אלו שאין בהם תורה ומעשים טובים, מה איכפת לנו בהגרועים שיש בכלל ישראל. אמנם חז"ל (שבועות לו.) דרשו, וכשלו איש באחיו (ויקרא כו-לו), איש בעון אחיו, מלמד שכל ישראל ערבים זה בזה ע"ש. ואם כן מוטל עלינו לעזור לכל ישראל שיתכפרו עונותיו, שאם לא כן הרי אנו נתפסים עליהם מצד ערבות. ועל כן בחר ה' ליטול 'ערבי' נחל דייקא, על האנשים הפשוטים שאין בהם תורה ומעשים טובים, ולהתאגד עמם יחד לכפר אלו על אלו, להזכיר אותנו על הערבות שיש לנו כנגדם.

במודרש (ויקרא ל"ב) ולקחתם לכם פרי עץ הדר וגו' (ויקרא כג-מ), אלו ישראל, מה אחרוג יש בו טעם וריח כך ישראל יש בהם בני אדם שיש בהם תורה ויש בהם מעשים טובים וכו'. מה התמרה הזה יש בו טעם ואין בו ריח כך הם ישראל יש בהם שיש בהם תורה ואין בהם מעשים טובים, מה הדם יש בו ריח ואין בו טעם כך ישראל יש בהם שיש בהם מעשים טובים ואין בהם תורה, מה ערבה זו אין בה טעם ואין בה ריח, כך הם ישראל יש בהם בני אדם שאין בהם לא תורה ולא מעשים טובים, ומה הקצ"ה עושה להם, לאזדן אי אפשר, אלא אמר הקצ"ה יוקשרו כולם אגודה אחת והן מכפרין אלו על אלו ע"כ.

וזהו שאמר פן יש בכס איש או
 אשה אשר לבצו פונה 'היום'
 דייקה מעם ה' אלקינו, והיה בשמעו
 את דברי האלה הזאת והתברך לבצו
 לאמור שלום יהיה לי, כי גם כאשר
 אחטא הערבים ישלמו זאת עבורי. אבל
 באמת אינו כן, חדא, כי הערב לא
 משלם רק כאשר אי אפשר ליגבה
 מהלוא, אבל כשהרשע יוכל לשלם לא
 יתחייב הערב. ועוד גם זאת, כי
 החוטא על חשבון של הערבות, לא
 יגבה ה' מהערב, והוא על דרך
 האומר אחטא ואשוב שאין מספיקין
 בידו להגיע לידי זה (יומא פה:). ועל
 כן אמר הכתוב כי לא יאצה ה' סלוח
 לו, במה שיגבה זאת מהערבים, אלא
 אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש ההוא,
 ורצנה זו כל האלה הכתובה בספר
 הזה וגו', וישתלם כל עונותיו ממנו
 בעצמו ולא מן הערבים. [ונתעוררתי
 דלכן כתיב ורצנה זו כל 'האלה', כי
 הערבה חושב ששאר המינים שבישראל
 יפרעו חלקו, ועל כן אמר ורצנה זו
 כל 'האלה', נוטריקון א'תרוג ל'ולב
 ה'דס, מה שחושב שיפול עונש מעשיו
 עליהם, לא כן הוא, אלא ורצנה זו
 כל ה'אלה', שהם לא יפרעו זאת
 כנגדו].

וְלִבְּךָ כָּל זְמַן שֶׁהָעֲרֵבָה מִתְחַבֵּר עִמּוֹ
 יחד עם שאר סוגי ישראל,
 ורוצה להיות כמותם אלא שהוא נכשל
 במעשיו, אז באים אלו ומכפרים על

והנה ציוס השביעי של החג נוטלים
 צדי הערבות לכשלעצמם
 וחובטין אותן על הקרקע. ויש לומר
 כי הכתוב אומר (דברים טז-יז), פן יש
 בכס איש או אשה או משפחה או
 שבט אשר לבצו פונה 'היום' מעם ה'
 אלקינו וגו', פן יש בכס שורש פורה
 ראש ולענה, והיה בשמעו את דברי
 האלה הזאת והתברך לבצו לאמור,
 שלום יהיה לי וגו', לא יאצה ה' סלוח
 לו, כי אז יעשן אף ה' וקנאתו באיש
 ההוא, ורצנה זו כל האלה הכתובה
 בספר הזה וגו'. ודקדקו המפרשים
 למה אמר אשר לבצו פונה 'היום'
 מעם ה'. וגם איך יתכן שצשמעו את
 דברי האלה הזאת, יגרום שיאמר כי
 בשרירות לבי אלק, אתמהה.

וְגֵרָאָה דְאִתָּא בְּגִמְרָא (סנהדרין מג.)
 שלא ענש [המקום את
 הדיקים שבישראל על העבירות שביד
 עובדי עבירות] עד שעברו ישראל את
 הירדן [ושמעו וקבלו עליהם ברכות
 וקללות בזה גריזים והר עיבל, ונעשו
 ערבים זה בזה], ועל זה אמר להם
 משה, הנסמרות לה' אלקינו והנגלות
 לנו ולבנינו עד עולם (דברים טז-כח)
 ע"ש. ואם כן באותו יום קבלו את
 הערבות בשבועה עליהם ועל זרעם.
 ומעתה יתכן שיאמר הרשע שהקילו
 עליו מעתה את עונשו, שהרי קבלו כל
 ישראל ערבות על מעשיו, והם יקחו
 חלק בעונשו.

הבורא ציטר שאת, הרי התציעה עליו הרבה יותר גם על פגם קטן, וכמאמרם (בצא קמא נ.) וסביציו נשערה מאד (מהלים נ-ג), מלמד שהקב"ה מדקדק עם חסידיו אפילו כחוט השערה [נשערה לשון חוט השערה].

רבי נחוניא אמר מהכא (שם פט-ח) א-ל נערך צסוד קדושים רבה ונורא על כל סביציו [מטיל אימת משפטו עליהם] ע"כ. ואם כן האתרוג הוא צשמאל, ששורה עליו דינים גם על חוט השערה, ושאר המינים הם צימין נד החסד. וטוה ה' לאגד אותם יחד, כדי למוג צזה את הדין ששורה על האתרוג, ולקרצ האתרוג שבשמאל יחד עם המינים שצימין.

וזדו צענס ענינו של חג הסוכות, וכדאיתא צמשנה (סוכה כח:) צירדו גשמים צחג, משל למה הדצר דומה, לעצד שצא למווג כוס לרצו ושפך לו קיתון על פניו. וציאר הגר"א ז"ל ענין המשל, כי ראש השנה ויום הכיפורים המה ימי דין, וצסוכות על ידי ישיבת סוכה ולולצ ומיניו מקצלת החסדים וממוגים הגצורות, והימים האלה הם ימי רחמים להמתיק הדינים. וזהו שאמרו שצא למווג כוס לרצו, יין הוא מדת הדין (וכו"ס צגמטריא אלקיים), ומיס היינו חסד, וכשמווג היין צמים הוא ממתיק הגצורות, ושפך לו רצו קיתון של מיס על פניו, אינו רוצה לקבל ממנו מנות

אלו. אצל כאשר הערצה מצדיל ענמו מישראל, ואומר צשרירות לצי אלק, והערצים כצו ישלמו עצורי, אז נוטלין הערצה ומחצטין אותו צארץ, כי אז יעשן אף ה' וקנאתו צאיש ההוא דייקא, ורצנה צו כל האלה הכתובה.

*

והנה צגמרא (סוכה לו:) איתא, אמר רבה לולצ צימין ואתרוג צשמאל, מאי טעמא, הני תלתא מנות והאי חדא מנוה ע"כ. ויש להצין הרי האתרוג רומו להצדיק שיש צו טעס ורית, ושאר המינים רומים לאלו שחסר מהס תורה או מעשים טובים, ומדת הדין שורה עליהם, וצריכין להמתיקס צחסד השורה על הצדיקים, יצואו אלה ויכפרו על אלה. ואם כן מן הדין ראוי יותר שהשלה מינים יהיו צשמאל המורה על דין, והאתרוג צימין המורה על חסד.

אך נראה כי הגס שהאתרוג מכפר על הגרועים, מכל מקום יש צזה ענין גם להיפוך, שלפעמים עיקר הדין שורה יותר על הצדיק, כי מי שאין צו ריח תורה, מה יעשה הצן שלא יחטא, ומי שאין צו טעס של מעשים טובים ולא נתקדש צמנותיו של מקום, אין חידוש שמעשיו גרועים, ומדת החסד ממליץ עליהם לטובה. אצל מי שיש צו תורה ומעשים טובים, ומשיג גדולת

של ישיבת סוכה, שהיא מציגת המים לייך, אלא שישראל הייך שהם הגבורות צלי מיתוק ע"כ. (הוצא בהמאור הגדול עס).

והנה סדר מציגת הכוס הוא, שלשה חלקים מים ואחד יין (שנת עו:), וכמו כן הוא במציגת הדינים של הארבעה מינים, שלשה מינים צימין מזל החסד, וכנגדו האחרון צשמאל, אשר סביביו נשערה מאד, וזוה ה' לקחת אותם יחד, למזג הדין צשלשה חלקים מים של חסד, ויצואו אלו ויכפרו על אלו.

ובזה יתבאר מה שמצינו צשמחת צית השואבה, שחסידים ואנשי מעשה היו מרקדין צפניהם צאצוקות של אור צצדיקה, ואומרים לפניהם דברי שירות ותשבחות (סוכה נא). ומצואר צרמז"ם (ה' לולב ה-יד) ולא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שרובה, אלא גדולי חכמי ישראל וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי מעשה, שהיו מרקדין ומספקין ומנגיין ומשמחין צמקדש צימי חג הסוכות, אצל כל העם האנשים והנשים כולן צאין לראות ולשמוע ע"כ. ולכאורה יש להצין הרי חסידים ואנשי מעשה כל ימיהם הם מסובלים צתורה ומנות, ואומרים אשרי ילדותנו שלא ציישה את זקנותנו (עס נג:), ואין חג הסוכות שונה אלא צעבודתם משאר

הימים. וכנגד זה המון עם צית ה' שמצוצים ימיהם צחטא והצל, הרי אחר יום הכיפורים גדול צמחתם עד אין ערוך, צמחלו להם ציום הכיפורים את עונותיהם, ואשרי זקנותם שכיפרה ילדותם, אם כן אלא השמחה צסוכות הוא ציתר שאת, ולמה היה עיקר הריקוד צחסידים ואנשי מעשה.

ולפי מה שנתבאר, על החסידים ואנשי מעשה הרי אלא מדקדין גם על חוט השערה, ולפי גדל ערכם הם מרגישין עומק החטא ופגמו גם צעצם על דברי ה' צחוטין דקין. והם מרגישין ציותר הטובה הנפלאה שיצ ציום הכיפורים שמוחלין להם על עונותיהם, על כן הם היו מרקדין ומספקין ציתר שאת, כי הם מרגישין ציותר הזכות שנתכפרו החטאים הדקים שלהם, והם עומדים כעת צשלימות צרום המעלה צהטעם והריח של תורה ומעשים טובים שיצ להם.

*

והנה האחרון הרומז על הצדיק, מצואר צגמרא (סוכה לה). פרי עץ הדר (ויקרא כג-מ), דבר שדר צאילנו משנה לשנה ע"כ. והרמז צזה הוא, על פי מה ששמעתי לפרש מה שאומרים על מי שמתנהג ציראת ה' כל ימיו, שהוא 'איש כשר', ועל דרך שאמרו (שנת קה.) כל הצוכה על אדם

של ממון ולא עומד בנסיון של שאר תאוות. ומי שיוכל לעמוד בנסיון בכל העתים ובכל המצבים, זהו אדם כשר, שחי בצדקו לפני ה' בכל עת.

ובמו כן הוא גם צפירות האילן, רוב מיני פירות יכולין לעמוד ולהתקיים בהאילן רק צימי הקיץ, אבל כאשר באים ימי החורף של גשמים ושלג וקור וכפור הם כורעים בדרך ונופלים על הארץ, ומתנתקים ממקור חיותם. אבל לא כן הוא האתרוג הרומז על הצדיק, הוא עומד בצדקו בכל המצבים, והאתרוג דר באילנו משנה לשנה, כל מה שיעבור על הפרי לא יתנתק מחיותו ולא יפול ארצה, וזהו מדריגת צדיק שעומד חי בצדקו לפני ה' בכל עת ועידן.

כשר מוחלין לו על כל עונותיו ע"ש. והענין הוא, דמצינו בזהמה שנולדה בה ספק טריפות, אם חיתה אחר כך י"ב חודש סימן שהיא כשרה, דטריפה אינה חיה י"ב חודש (חולין נ:). וציארו המפרשים, כי צמשך השנה יש עתים שונים, וכמו שנאמר (בראשית ח-כב) קור וחוס קיץ וחורף (עיין רש"י שם), וזהמה צריאה יכולה לחיות בכל המצבים, לא כן כשהיא חולה, לפעמים אי אפשר לה לסבול חוס או קור והיא מתה, ואם רואים שעברה עליה י"ב חודש, שזוה נכללים כל סוגי העתים והזמנים, זהו סימן על כשרותה. וכמו כן בצני אדם, יש הרבה מצבים של נסיונות צחי האדם, יש שעומד בנסיון העוני אבל לא יוכל לעמוד בנסיון העושר, יש עומד בנסיון

ליל שמיני עצרת תשעי"ה לפ"ק

אכין ורקין מיעוטין המה, ואיך בא כאן לרבות. ופירשו משמיה דהגר"א כי צסוכות יש בו הרבה מלות, שמחה, סוכה, ד' מינים, חגיגה, ניסוך המים, יום ערבה, אבל בשמיני עצרת לא נשאר רק מלות שמחה, והיית אך שמח עכ"ד. ולכאורה יש להצין למה בא ציווי הכתוב בשמחת שמיני עצרת, במה ששולל ממנה שאר המלות, שאין

ביום השמיני עצרת תהיה לכם, כל מלאכת עבודה לא תעשו (במדבר כט-לה). וצ"ש'י עלורים צעשיית מלאכה וכו' ע"ש. ויש להצין כפל הלשון, דהא קיים להדיא כל מלאכת עבודה לא תעשו. ונראה דהנה הכתוב אומר והיית אך שמח (דברים טז-טו), ודרשו חז"ל (סוכה מת). לרבות לילי יום טוב אחרון של חג ע"כ. ולכאורה הרי

מעניות, וניתן לכל אדם בחנם. והמאכל שאי אפשר לחיות בלי זה שצעה ימים (רמב"ם ה' שבעות ה-כ), אינו נמנע בכל מקום כל כך כמו המים, אלא במקומות שונות, כי לורך המים יותר חזק מלורך המאכל. וישנם פירות שאינם נמנעים אלא במדינות רחוקות, כי אין הם נצרכים כל כך לחיותו של האדם. והעולם מחשיבים הפירות הרחוקים יותר מהפירות הנמנעים בסביבתו, וכל שכן יותר ממים ואויר. והאמת היא להיפוך, כי החשוב ביותר הוא האויר המנוי לו, ושזב בא המים, ורק אחר זה בא המאכל. [ועיין בזה בספר מורה נבוכים ח"ג פרק יב, ובחובות הלצבות שער הבחינה סוף פרק ה'].

ובבזו כן בזמן הרוחני, ישנם מנזות תמידיות, וישנם מנזות שצריכין לקיימם פעם אחת ביום, וישנם מנזות הבאים רק מומן לזמן. השש מנזות תמידיות של אהבת ויראת ה' זהו חיות הנפש הרוחני, וזהו כאויר לנשימה שצריכין תמיד. וכמו כן לימוד התורה, והגית בו יומם ולילה, שהיא התכלין נגד היצר הרע. ושזב ישנם מנזות שיש לקיימם בכל יום, ושזב ישנם מנזות שדי למזונו רק פעם בשנה.

אמנם יש מנזות הבאים מומן לזמן, אבל הם נצרכים לחיותו ממש, אלא שדי ליקח אינעקאיאן ממנו

זה עוד מנזות סוכה וד' מינים, אלא מנזות שמחה בלבד.

וגראה דהנה במנזות סוכה מנינו נקודה שכמעט לא מנינו כזה אצל שאר מנזות, הרבה קולות בדיני עשיית סוכה, לבזד, ודופן עקומה. והגמרא מפרטת כל סוגי סוכה, בחצילי קש ועצים, בארוכות המטה, והחוטט בגדיש, סוכה כמין צריף, ככשן, מחללת, תחת המטה, בכרעי המטה, צראש העגלה, וצראש הספינה, ועל גבי בהמה וכו'. וגם לא צריכין מחילות כראוי בכל הדפנות, אלא שליטת אפילו טפח. ושמעתי הטעם בזה, שרצה ה' שיוכל האדם לקיים מנזות זו בכל מקום ומנז שיהאדם נמנע, הן בעיר הן בשדה הן בים, וגם כאשר אין צידו רק דברים מועטים, יוכל לקיים מנזות זו בכל מנציו.

וביאורו הוא, כי הנה האדם צריך לחיותו ולצריאותו, אויר לנשימה, מים לנמאוונו, ומאכלים שונים לרעבזונו. ומה שנצרך להאדם מאד, וסכנה מרחפת לחייו כאשר יחסר לו גם מעט ממנו, כגון אויר, זה נתן לו ה' בכל מקום שהוא נמנע, ובלי שום פעולה מצדו. ושזב בא המים, אשר אי אפשר לחיות כמה ימים בלי זה, על כן פיזר אותה ה' בכל מקום, נהרות ומעניות, עד שגם בתוך מדבר ימנע

פעולה של סוכה וד' מינים, אלא יוכל לקיימה בכל מקום ובכל זמן, בישיבתו ובעמידתו ובשכיבתו, והוא לשמוח עם חלקיו, איך רריך לשום דבר במעשה, והיית אך שמת, כי בהיות שחג הזה היא חיותו ושורשו יותר משאר החגים, על כן ניתנה באופן שיוכל כל אחד להשיגו, כמו האויר הנשימה, והוא לשמוח בה' חלקיו, עבדו את ה' בשמחה בואו לפניו ברננה, הלצ יתמלא משמחת קונו, עד שלא יוכל להסתירו, ומרוב שמחתו מפוז ומרקד עם ה' ותורתו.

וזדו ההדגשה בשמינית עזרת, שאין זה שום מצוה ופעולה מיוחדת, כדי שיוכל כל אחד לזכות לה, ומזה יודע גדול חשיבות החג, שזהו אויר לנשימה. וזהו שאמרו שמיני רגל בפני עצמו (פוכה מת.), שאין רריך לה שום פעולה כמו בשאר ימים טובים, אלא הוא רגל גם כשעומד בפני עצמו, בכל מקום שבעולם ובכל המצבים, יוכל לשמוח בה', ולקבל מזה חיות של שמחה על כל השנה כולה. - וזה הענין דאיתא ברמ"ע (מאמר חקור דין ח"ב פרק כו) דקדושת שמיני עזרת היא העליונה מכל הקדושות אפילו מקדושת יום הכיפורים, שלשון חג מורה על חוגה ועיגול הסובב על אחיז מרכז, כמו שאר הימים טובים שכולם סובבים על נקודת שמיני עזרת, אבל שמיני איהו גופא הנקודה ע"ש. (הוצא דדרשות

פעם אחת בשנה, דוגמת שופר בראש השנה, ומנה צפסח, וכדומה. אבל שונה הוא מצות סוכה שזהו חיות האדם, לפרוש עצמו שבע ימים מציתו ולישב בצלל דמהימנותא, יושב צפתר עליון צלל שד-י יתלונן, לחסות צלל השכינה, ולהשריש בעצמו שהוא מושגת תמיד מאת ה' באופן נפלא, משגיח מן החלונות ומציץ מן החרכים, ומה גם שעוז וחדוה במקומו, ואם כן צלל דמהימנותא הוא מטעין על עצמו ומתמלא בשמחה יתירה. וזה יתן לו חיזוק וחיות על כל השנה, לעבור על ידי זה כל המכשולות והנסיונות שיש בחיי האדם. וכדי שיוכל לקיים מצוה זו הנרך לחיותו, המציא לו ה' מצוה זו בכל המקומות ובכל המצבים שהוא נמצא, שיוכל לקיים שם מצות סוכה, כי זהו חיותו, על גבי כפינה ועל גבי בהמה, בכל סוגי סכך הנמצאים לפניו, ודי בלצוד ודופן עקומה ופי תקרה, כי מה שהאדם רריך לחיותו מומין לו ה' באופן שימצא אותה בכל מקום. וזהו כמו המים שנרך להאדם יותר מהמאכל.

אמנם שוב זה חג של שמיני עזרת, יחוד כנסת ישראל עם הקב"ה, זהו חג שנרך לחיותו של אדם כמו אויר לנשימה, שאין צריכין שום פעולה במעשה כדי להשיגה, ויכולין למצוא אותה בכל מקום. כמו כן שמיני עזרת אין צריכין לשום

יושב בסתר עליון צלל שד-י יתלונן. ומצואר בשפת אמת (סוכות חרמ"ג) שיש זמנים שמתנווץ קצת הארה מבחינת גן עדן, והשי"ת הכניסנו לדירה זו שחל עליה שם שמים (סוכה ט.), והשמחה צמעונו, לכן דירה זו מביאה שמחה ע"כ. ומנזה זו משאיר רושם על האדם על כל השנה, לחסות תמיד צלל ה'. וכמו שהנכנס לחנות של בושם, קולט ממנו ריח טוב שמתבשר בגדיו, ומרגישין ריחו גם זמן אחר זה. כן מתלבש האדם היושב בסוכה ריח של גן עדן, וזהו כח רוחני נחשי שנשארת על האדם גם בצאתו מן הסוכה. וכמו שפירש בדברי יחזקאל הפייט, פונים מסוכה אל ביתם לישב, שפונים קדושת הסוכה לתוך ביתם. - ושמחת ימי חג הסוכות הם מרוממים את האדם שיוכל להגיע לראשה של החג, שהוא שמיני עצרת ושמחת תורה, ומשאיר עליו אחר כך על כל השנה רישומא דקדושה של שמחת מצוה ועבודתו יתצרך.

ואיתא בגמרא (צנא מניעא קיד): צרבה צר אצוה, שאמר לאליהו דחיקא לי מילתא. דצריה ועייליה לגן עדן, אמר ליה פשוט גלימך ספי [לקוט] שקול מהני טרפי [עלין]. ספא שקל, כי הוה נפיק שמע דקאמר מאן קא חכיל לעלמיה כרבה צר אצוה. נפך שדינהו, אפילו הכי אחייה לגלימיה, סחט גלימא ריחא [נסחט ריח מתוך

חמס סופר סוכות מז:]. וכיון שקדושתו היא היותר גדולה, אין זריכין לזה שום פעולה מיוחדת, כדי שכל אחד יוכל להשיגה, כמו אור לנשימה.

*

תן חלק לשבעה וגם לשמונה, כי לא תדע מה יהיה רעה על הארץ (קהלת יא-ב). וצילקוט (שם) רבי לוי אמר, תן חלק לשבעה אלו שבעת ימי סוכות, וגם לשמונה זו שמיני עצרת ע"כ. ויש להצין למה נאמר 'גם' לשמונה, הוי ליה למימר תן חלק לשבעה ולשמונה. ונראה בהקדם לצאר מאמרם בגמרא (עבודה זרה ג.) דלעתיד לצוא יאמרו אומות העולם להקצ"ה, תנה לנו מראש ונעשה, ואומר להם הקצ"ה, מצוה קלה יש לי וסוכה שמה לכו ועשו אותה. ואמאי קרי ליה מצוה קלה, משום דלית ציה חסרון כיס ע"כ. ושמעתי לצאר עוד, כי מצינו כיוצא בזה (גיטין נו:), שאמר ה' לטיטוס, צריה קלה יש לי בעולמי ויתוש שמה עלה ליבשה ותעשה עמה מלחמה, ואמאי קרי לה צריה קלה, דמעלנא [פה להכניס מאכל] אית לה, ומפקנא [מוצא דרך בית הרעין] לית לה ע"כ. וכן הוא גם מצוה סוכה, נכנסים לחוכה ואין יוצאים ממנה.

וביאורו כי מצוה סוכה קדושה מאד, ללא דמהימנותא,

ישראל ממולא ברוממות א-ל, וזהו חרב פיפיות צידם לעשות נקמה בגוים, להעביר כל הדינים מישראל, כי אז 'הדר הוא לכל חסידי', הוא עצמו הדר מקדושת החגים.

וַיֵּצֵא כן אמר תן חלק לשבעה, לשבעת ימי החג של סוכות, אבל תן להם חלק כזה, שיסאר ממנה 'גס' על 'שמונה', זו שמיני עזרת. וכאשר אתה תהיה שמה בהחג, יש לנו הבטחה 'והיית אך שמח' (דברים טז-טו), כפירוש רש"י שזהו הבטחה, ואז 'לא תדע מה יהיה רעה על הארץ', כי אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי. - וזהו ציוס השמיני עזרת תהיה לכם, שבו עוזר האדם כל ההתעלות שהיה לו צימי החג, שנקלט בו ריח טוב מקדושת הסוכה. וכמו שהוא חג האסיף בתבואתו, שבו מאסף כל פירותיו לאוצרו שיוכל ליהנות ולאכול ממנה כל השנה, כן ציוס החג עוזר כל התעלותו של ימי החגים, שיוכל להתצסס מהם כל השנה.

העלין לתוך טלית, וקלטה טליתו את הריח], זכניה [לגלימא] בתריסר אלפי דינרי [צשנים עשר אלפי דינרי], פלגינהו לחתנוותיה ע"כ. וכמו כן האויר של סוכה הוא אויר גן עדן, וריח טוב נקלט בכל אחד שנשאר עליו. ולכן סוכה מנחה קלה, דמעלנא אית לה ומפקנא לית לה.

וּבְרֵמִיב"ן (ויקרא כג-מ) כתב, דצסוכות צריכין ליקח פרי עץ הדר, אבל צשמיני אינו צריך 'כי הוא עצמו הדר' ע"כ. ויש לומר אשר לא רק היום הדר, אלא האדם עצמו הדר, צמה שנתקדש צחג הסוכות צריח גן עדן ומעונתו של מקום, שהשמחה צמעונו, והוא נכנס להחג הדר.

וְאָמַר הכתוב (תהלים קמט-ה) 'יעלו חסידים צכצוד ירנונו על משכבותם', דקאי על ימי הסוכות זמן שמחתינו, שאוכל ושוכב צסוכתו של מקום, ורוממות א-ל צגרונס, כאשר מגיע לילי יום טוב האחרון, גרונס של

ליל שמחת תורה תשעי"ד לפ"ק

ומכרכר לפני ה', ותצו לו צלצה (שמואל צ ו-ד). ויש להצין כפל הלשון מפזו ומכרכר. וגם צצתחלה נאמר רק

ודוד מכרכר צכל עוז לפני ה' וגו', ומיכל צת שאול נשקפה צעד החלון, ותרא את המלך דוד מפזו

תחללו את שם קדשי ונקדשתי בתוך בני ישראל (ויקרא כג-לג), כי לפעמים רוצה אדם לעשות דבר שיתקדש בו שם שמים ביתר שאת, אבל כדי להגיע למטרה זו הוא צריך לעבור על דבר איסור, שזה חילול שם שמים, וחושב שרשאי לו לעשות כן, שהרי צופן של הדברים ינמח מזה קידוש שם שמים. וכן הוא דרכן של אומות העולם שהמטרה מטרה את הפעולה, ואם המטרה היא טובה, מותר לדבר כרה ולהבאיש ריח ולהרבות מחלוקת ולהזיק ממון, ואפילו להרוג נפשות, כדי להגיע להמטרה הטובה. אבל באמת אלנינו זה אסור, כי גם לקידוש שם שמים אסור לעשות פעולה אסורה. ועל זה הזהיר הכתוב 'ולא תחללו את שם קדשי', אפילו בשעה שהמטרה הוא שעל ידי זה 'ונקדשתי בתוך בני ישראל' ע"כ. ולכן התפלל שתעמידני בקרן אורה, אבל לא יהיה זה על ידי שיעמוד בתחלה בקרן חשכה, ועל ידו יזכה להקרן אורה עכדה"ק.

[וי"יין] בחתם סופר (פ' קדושים מו): שפירש, לא תעשו עול במשפט (ויקרא יט-טו), רצה לומר לפעמים יחיר אדם עצמו לעשות עול, ואומר שלפי משפט ונימוס השכלי ולפי הזמן, ראוי לעשות עול הזה שלא מן הדין, כמו לשאת פני דל, לומר אף על פי שלפי היושר נראה שהדין עם שכנגדו, מכל מקום להיותו דל, הרי משפט ונימוס

'מכרכר', ומיכל בת שאול ראתה אותו 'מפוז ומכרכר'. - ולהלן בכתוב, ותאחז מיכל בת שאול לקראת דוד ותאמר, מה נכבד היום מלך ישראל, אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו כהגלות נגלות אחד הרקים. ויאמר דוד אל מיכל, לפני ה' אשר בחר בי מאזיך ומכל ביתו, לנאות אותי נגיד על עס ה' על ישראל, ושחקתי לפני ה'. ונקלתי עוד מזאת והייתי שפל בעיני, ועם האמהות אשר אמרת, עמם אכבדה (שם ו-ז). ויש להבין מה רצה דוד להדיגש צוה, אשר בחר בי מאזיך, הלא גם אם לא היה בחר בו, גם כן היה שמח לפני ה' במה שמעלים הארון בית ה'. ובכלל יש להבין מה היתה הדין ודברים שביניהם, הלא מיכל היתה אשה גדולה, עד שהיתה מנחת תפלין בכל יום (עירובין יו.), ואין זלזלה במעשיו של דוד שהיה מכרכר לפני ה' מתוך גודל שמחתו.

וגראה על פי מה ששמעתי זה ערך חמשים שנה מפ"ק כ"ק מרן מסאטמאר זי"ע (במולאי שמחת תורה) שאמר לפרש תפלת רבי אלכסנדר, שתעמידני בקרן אורה ואל תעמידני בקרן חשכה (ברכות ז.), שהוא לכאורה כפל הלשון, דאם עומד בקרן אורה בודאי שאין עמידתו בקרן חשכה. ואמר שהכוונה הוא, על פי מה שפירש בתפארת שלמה הכתוב, ולא

עד היום הזה. ואיתא בגמרא (סוטה לה.) שטעה בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו, שנאמר (במדבר ז-ט) ולבני קהת לא נתן כי עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו, ואיהו אחייה בעגלתא ע"כ. וזה גרס אחר כך מיתת עוזה (עיין רשי" שם ד"ה נעש דוד), ועשה דוד זכרון למעשה זו, שקרא את שם המקום פרץ עוזה.

ויש להמליץ על דוד שעשה כן, כי לא יתכן שיטבח פסוק בחורה שתינוקות של בית רבן יודעים, אך מבואר בכתובים (שמואל א ד-יא) וארון אלקים נלקח, שבמלחמת ישראל עם פלשתים נלקח מהם הארון, וה' הכה את אנשי העיר, ושלחו אותו הפלשתים חזרה לישראל, וכתיב (שם ו-י) ויקחו שתי פרות עלות [מניקות], אשר לא עלה עליהם עול, וכל זה לנסיון, שאין אלו ראויות למשוך, ועוד שגעות אחר בנייהם] ויאסרום בעגלה, ואת בנייהם כלו בצית וגו', וישנה הפרות דרך [אף הוולדות היו אומרים שירה] וגו', והעגלה צאה אל שדה יהושע ע"כ. ואיתא בגמרא (סוטה לה.) שאותה עגלה ששגרוה פלשתים בה, באותה עגלה הביאו דוד לעיר דוד ע"ש.

ובמעתה יש לומר כי צודאי ידע דוד שיש לישא את הארון בכתף לכבודה של תורה, אלא שטעה בזה, שחשב כי בעגלה זו שנעשה בו נס,

הוא לעשות עול, ולהורות ההיפוך מהראוי וכדומה, נמצא הרי זה עושה עולה ועושהו במשפט דק, על כן הזהיר לא תעשו עול במשפט ע"כ.

והנה דוד היה מלך ישראל, אשר השפעתו עמוס על כל בית ישראל להרבות תורה ויראה בישראל, אבל כאשר מחגלה כאחד הרקים, כבודו מושפל בעיני בני אדם, וממילא יתמעט השפעתו המרובה. ועל כן סברה מיכל כי היה לו למעט בגילוי שמחתו לעיני העם, כדי שישאר בכבודו ותפארתו, וזה יתרצה כבוד התורה בסופו הרבה יותר. אמנם דוד לא הסכים לדבריה, כי מיעוט השמחה כעת בכבודה של תורה זהו עון, ואין לחלל כבוד שמים גם כאשר הוא על חשבון של קידוש שם שמים בסופו, ובהדי כבשי דרחמנא למה לך, מאי דמפקדת איבעי לך למיעבד, וכעת מנות ה' היא שמחה לכבודה של תורה, ואין לעשות חשבונות על העמיד.

ודוד המלך למד לקח זו ממה שאירע לו בעצמו בארון זה, שכאשר רצה להעלות את ארון ה' מתחלה, כתיב (שם ו-ג) וירכיבו את ארון האלקים אל עגלה חדשה וגו', ויחר אף ה' בעוזה ויכהו שם האלקים על השל, וימת שם עם ארון האלקים וגו', ויקרא למקום ההוא פרץ עוזה

שאלו שהיה בן שנה במלכו (שם א יג-ב), בן שנה שלא טעם טעם חטא (יומא שם), שיתחכם על מנחת ה' שלא לעשותו. ועוד גם זאת, שיתפאר עצמו לשמואל לומר 'הקיימתי דבר ה', כאשר ידע בנפשו שלא עשה כן, והשאיר מייטב האלף, וגם את אגג מלך עמלק, ובדאי שהיה לו צוה כוונה עמוקה.

והנה צנוגע הצהמות שהשאיר, חשב שאלו, הלא באמת אינו מגיע להם מיתה מלד עצמם, כי אדם חטא בהמה מה חטאה, אלא שאין ה' רוצה שישאר זכר מעמלק, תמחה את זכר עמלק מתחת השמים (דברים כה-ט), ובדאי שלא יהא שם עמלק נזכר אפילו על הצהמה, לומר בהמה זו משל עמלק היתה ע"ש. אם כן למה לי להרוג אותם בלי שום תועלת, הלא יכול להעלותם לקרבן אשה לה', וירויח בשמים, למחות את זכר עמלק במה ששחטם, וגם יהיו קרבן לה'. אבל זה היה טעות, כי ה' צוה 'והחרמתם' את כל אשר לו, שיהיו חרם, ואין חפץ לה' בעולות, ושמוע מוצח טוב.

ובבזו כן צמה שהשאיר את אגג היה לו כוונה עמוקה, כי השיג שאלו שעדיין יש למחות הנס של פורים בימי המן, ועל ידי שהמתין בהריגתו של אגג יום אחד נולד המן, וכמו שנאמר (בפיוט אשר הניא) כי

שהפרות הביאו אותה מפלשתים, וידעו הדך בעצמם, והלכו גם כאשר היו עלות, והפרות משוררים בהליכתם, הרי עגלה זה כבוד יותר גדול להתורה, ממה שאנשים ישאו אותה בכתף, וכדאי בכגון דא לעזור על דברי תורה, כי אדרבה זהו כבוד התורה יותר. וכאשר ראה שנענש עליה, קרא שם המקום פרץ עוזה, להיות לו לזכרון כי אין לעשות דבר נגד ה', גם כאשר הכוונה נכונה להרצות כבוד שמים.

ובדבר כזה נכשל גם שאלו מלך ישראל, שצוה לו ה' (שם א טו-ג) לך והכיתה את עמלק וגו', והמתה מאיש עד אשה וגו' מגמל ועד חמור וגו', ויחמול שאלו והעם על אגג ועל מייטב האלף וגו'. ויהי דבר ה' אל שמואל לאמור, נחמתי כי המלכתי את שאלו למלך וגו'. ויצא שמואל אל שאלו, ויאמר לו שאלו וגו' הקיימתי את דבר ה'. ויאמר שמואל ומה קול האלף הזה באזני וגו', ויאמר שאלו וגו' אשר חמל העם על מייטב האלף והצקר למען זבוח לה' אלקיך וגו'. ויאמר שמואל החפץ לה' בעולות וזבחים כשמוע בקול ה', הנה שמוע מוצח טוב, להקשיב מחלב אילים וגו', יען מאסת את דבר ה' וימאסך ממלך ע"כ. ובגמרא (יומא כג:) שאמר שאלו, אם אדם חטא בהמה מה חטאה וכו' ע"כ. ומכל מקום יש להבין כוונתו של

הקיס את דבר ה', וצוה המליך על עצמו למה לא קיים ציווי ה' תיכף בצריות עכדה"ק. אבל לאמיתו היה צוה חטא, כי אין לעשות חשבונות על ציווי ה', וגם אם צוה יהא תלוי קבלת כל התורה מאהבה, אין לשנות ציווי ה', ושמוע מוצח טוב, להקשיב מחלב אילים, והעצירו ה' ממלכותו.

וְלִבְּךָ כאשר מיכל בת שאול אמרה לדוד, כי אין לו לשמוח כל כך בהתורה, מחמת חשבונות שלעתיד, שיוכל בהשפעתו להרבות תורה בישראל, אשר זה יחפר כאשר נתגלה כאחד הרקיס. השיב לה דוד, הלא עבור חשבון כזה ניטל המלכות מאצרך וימתנה לי, ולפני ה' אשר צחר צי מאצרך ומכל ביתו, לנאות אותי נגיד על עם ה' על ישראל, ושחקתי לפני ה'. הלא אצרך היה יותר לדיק ממני, וכמו שאמר ה' לדוד, אלמלי אתה שאל והוא דוד, אצדתי כמה דוד מפניו [שהוא לדיק ממך] (מועד קטן טו:), ומה שצחר ה' אותי במקומו, הוא מפני שעשה חשבונות של מנוה על ציווי ה', על כן כאשר כעת מוטל עלי לשמוח בארון ה', אין לעשות שום חשבון על העתיד, הלא ושחקתי לפני ה'.

*

צוד היה לדוד סיבה מיוחדת ברקודו ושמתחו לפני ארון ה',

בחמלתו על אגג נולד איוצ. ועל כן חשב כי כדאי שלא להיות מהורזין בהריגת אגג, אלא להמתין עד שיצא ממנו אבותיו של המן. ולא עוד, אלא שצוה תלוי קיום כל התורה כולה, כדאיתא בגמרא (שבת פח.) ויטיצו בתחמית ההר (שמות יט-יז), אמר רב אצדימי בר חמא מלמד שכפה הקדוש צרוך הוא עליהם את ההר כגיגית [שמטילין בה שכר], ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב, ואם לאו שם תהא קצורתכם. אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעה רבה לאורייתא [שאתם יזמינם לדין למה לא קיימתם מה שקבלתם עליכם, יש להם תשובה, שקבלוה באונם]. אמר רבא אף על פי כן הדור קבלוה צימי אחשורוש [מאהבת הנס שנעשה להם] דכתיב (אסתר ט-כז) קימו וקבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו כבר ע"כ. ואם כן צלי הנס של המן, אין עלינו חיוב מנאות, ויש מודעה רבא, ועל ידי הנס של המן יקבלו כל ישראל על עצמם את התורה מאהבה, ואם כן כדאי הוא שלא להיות מהורזין בצדכר הזה.

וראיתי בשם הרה"ק רבי ישראל מרוזין ז"ע, שזהו שאמר שאל לשמואל, הקימותי את דבר ה', שעל ידי שהשאיר את אגג בחיים נולד המן, ועל ידי המן הסתובב נס פורים, ועל ידי זה זכו לקימו וקבלו, לקבל את התורה מאהבה, ואם כן

שיסורין באין עלי, כבר עקרתי את עצמי מן העולם, שנאמר לולי תורתך שעשועי אז אצדתי צעניי ע"כ. וכאשר ברח משאלו כתיב (שמואל א יט-יח) וילך הוא ושמואל וישבו צניות, ואיתא בילקוט (שם קנט) שלמד באותה הלילה משמואל הנביא מה שאין תלמיד ותיק לומד צמאה שנים ע"ש. וכמו שאדם צעת זער מתחזק כאשר שומע קול שיר, כן היה לדוד חציבות התורה, וחמירות היו לי חוקיך צבית מגורי.

ובזבז מקום כיון שיתכן לפרש דברי שדימה את דברי תורה לשיר וחמר, בא לידי מכשול ונענש. וכיון שדוד קיים וחטאתי נגדי תמיד (תהלים נא-ה), היה מחפש מקום שיוכל לתקן ולצרר את דבריו, ולכן כאשר נקהלו כל ישראל להעלות את הארון, היה דוד מפזז ומכרכר בכל עוז, וראו כולם שמחתו בתורה עד אין שיעור, שלא הביט על כבודו אלא זלזל עצמו כאחד הריקים מחמת גדול שמחתו, אז התצרר לעיני כל כי מה שאמר זמירות היו לי חוקיך, כוונתו שמתענג מדברי תורה ומשתעשע בו כמו בזמירות, ושפיר נקבע אחר זה קרא זו צמתיים. וזהו על דרך שאמרו (תנחומא בשלח כה) לדיקים צמה שהן מקנטרין בו הן מתקינין, תדע לך שבשעה שקנטר משה, באו קנטר שנאמר (שמות ה-כג) ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך, אמר משה באו

לאתא בגמרא (פסטה לה.) דרש רבא מפני מה נענש דוד [שמתי עוזא על ידו] מפני שקרא לדברי תורה זמירות שנאמר (תהלים קיט-גד) זמירות היו לי חוקיך צבית מגורי. אמר לו הקדוש ברוך הוא דברי תורה שכתוב בהן (משלי כג-ה) התעייף עיניך זו ואיננו [שאם תכפיל עיניך לסתום עין, בהסתה הדעת מהסתכל בהן, מיד ואיננו], אתה קורא אותן זמירות, הריני מכשילך בדבר שאפילו תינוקות של בית רבן יודעין אותו דכתיב ולבני קהת לא נתן [עגלות, לפי שיש עליהם לשאת צמתיים] כי עבודת הקודש וגו' [כי לא היו ממונים אלא על דבר קדושת הארון והשולמן והמנורה ומזבח הזהב], ואיהו אחייה בעגלתא ע"כ. ולכאורה יש להצין אם יש חטא בקריאת דברי תורה בשם זמירות, איך נקבע פסוק זה בתהלים צרות הקודש לדורות עולם.

אך הכוונה בזה הוא, למצואר ברש"י כוונת הכתוב, כשהייתי צורת מפני אויבי ואגור מפניהם, הייתי משתעשע בחוקיך והיו לי לזמירות לשעשעני ע"כ. והיינו כי דוד היה נרדף רוב ימיו בצמנת חיים, ומלא חיזוק תמיד בלימוד תורתו, וכמו שאמר (תהלים קיט-צג) לולי תורתך שעשועי אז אצדתי צעניי, ואיתא בתנא דבי אליהו (פרק כז) דוד היה אומר, אלמלא דברי תורתך מרצין אותי בשעה

שעה אחת קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה, בודאי שיקבל כחות חדשות לעשותה בשמחה. ועל זה כוון דוד המלך באמרו (מהלים קיט-נט) חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, ואיתא במדרש (ויק"ר לה-ה) בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלוני אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ע"ש. והיינו שכאשר הורכך להתחזק בעבודת ה', היה מעלה במחשבתו, אם היה צריך כעת לילך לבית פלוני שיוכל להשתעשע ולהרויח בו הרבה, היה מתחזק עצמו והולך, ושבו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות, שהנחתם ושכרם עולה פי כמה על טובת דבר גשמי, ואשובה רגלי אל עדותיך.

דב"ר זה נאמר (שיר ד-טו) עורי לפון ובואי תימן, דאיתא בגמרא (בבא בתרא כה:) הרואה שיחכים ידריס ושיתעשר יצפין, וסימניך שלחן בצפון ומנורה בדרום, והיינו שרוח צפונית מזלת זהב, ורוח דרומית מחכים ע"ש. ובשעה שצריך להתעורר ולקום לעבודת ה', יש להתעורר מצפון, שיוכל לזכות כעת לעשירות, שאז בודאי היה מתגבר כארי לקום, ושבו יבוא מזה לתימן, לחכמת התורה, כי אורך ימים צימינה ובשמאלה עושר וכבוד. - והנה מי שמחשבתו שקוע צפו ובפנינים, יש לתאר אותו בתואר 'מפוז', שדמיונו

סרחתי באז אני מתקן ואומר שירה, לכך נאמר (שם טו-ה) אז ישיר ע"כ. וכמו כן דוד בזמירות קנטר, וזמירות היה מתקן.

*

והנה דוד היה מכרכר בכל עזו, ומהיכן לוקח אדם עזו לעשות כזה. הנה מנשרי אחזה אלו-ה (איוב יט-כו), מדברים גשמיים יש ללמוד לקח על הדברים הרוחניים. הנה אנו רואים צנני אדם לפעמים הם עיפים ואין בהם כח, אז אין להם חשק לאיזה דבר, אבל כאשר יודע ברור שיוכל להרויח כעת בדבר זה הון רב, יאזור כוחותיו ולא יהא עיף, וילך בשמחה ובחיות, כי הון ועושר לפניו. וכאשר יאמרו שעבור כל ריקידה וריקידה נותנים לו אצן פז שהונה רב, אז יתאזר בכל כוחותיו להרבות בריקודים, להרויח הון רב. וכאשר צריך לקום באשמורת הבוקר לעבודת ה', וקשה זאת לפניו, יציר לעצמו שיוכל להרויח כעת כסף הרבה, ואז יסתלק ממנו העייפות, ויתחזקו כוחותיו לעמוד.

ואם זהו צדברים גשמיים, מכל שכן כאשר זה נוגע לתורה, שצנעם היא נחמדה מזהב ומפז רב, ומתוקה מדבש ונופת לופים, ומכל שכן כשמתבונן בגדל שכרה, אשר יפה

למשמאלים זה עושר וכבוד איכא, אורך ימים ליכא, ותזו לו בלצה, איך דוד בגדל נדקתו וקדושתו ירד למדה זו.

אב"ל האמת הוא, כי דוד מלך ישראל קדוש ה', לא יבא לפניו מחשבת פניה, גם כאשר ונקלותי עוד מואת, והייתי שפל בעיני, וגם בעבודה יותר עצומה חס היה לו האפשרות, לא יזו זאת דעתו מלעשותו רק לשם ה'. ודוד בעבודתו הוא מהמיימינים זה, שזוכה גם לאורך ימים, ולא רק 'מפזו', לזכות לעושר וכבוד, אלא גם לאורך ימים, ולכן דוד מלך ישראל חי וקים (ראש השנה כה:), וצוה"ק (פ' ויגש רז.) דוד מלכא חי וקיים לעלם ולעלמי עלמין, דהוה נטיר כל יומיו דלא יטעם טעם מיתה, דלא הוה נאים אלא שתינ נשמי ע"ש.

*

ברמב"ם (ה' לולז ח-טו) השמחה שישמח אדם בעשיית המצוה ובאהבת הא-ל שצוה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי להפריע ממנו, שנאמר (דברים כח-מו) תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב. וכל המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו, חוטא ושטוה עכ"ל. ויש להצין כי בשלמא מה שכתב

וראשו הוא צפו. ודוד מפזו ומכרכר, שהיה מעלה על דעתו כי להרויח פז היה מתגבר בכל עזו, ואם כן קל וחומר בן צנו של קל וחומר, לכבודה של תורה.

*

אך יש לומר צמה שבתחלה, נאמר ודוד 'מכרכר', ומיכל בת שאול ראתה אותו 'מפזו ומכרכר', דאיתא בגמרא (שבת סג.) מאי דכתיב (משלי ג-טו) אורך ימים צימינה בשמאלה עושר וכבוד, למיימינים זה [עוסקים לשמה] אורך ימים איכא וכל שכן עושר וכבוד, למשמאלים זה [שלא לשמה] עושר וכבוד איכא, אורך ימים ליכא ע"כ. ושכר זו אינה רק ללומדי תורה, אלא גם עבור כבוד התורה, דהרי אמרו חז"ל (מגילה ג:) דכבוד תורה עדיפא מתלמוד תורה ע"ש. והמכבד את התורה בצניות זוכה לעושר וכבוד, אבל לא לאורך ימים. וכאשר ראתה מיכל איך דוד מכרכר לפני ה', חשבה שבעבודה רבה כזו בגלוי לעיני כל העם, יתכן שיפול בלבו של דוד חיזה פניה, והיה לו לדוד למנוע מזה, כדי שיוכל לעבוד עבודתו בלתי לה' לבדו. וזהו שאמר הכתוב, ומיכל בת שאול נשקפה בעד החלון, ותרא את המלך דוד 'מפזו' ומכרכר לפני ה', שאין צוה אלא שכר של עושר וכבוד, זהו פזו ופנינים, כי

זוהו מוסר השכל לאלו שחוננם ה' בקול נאה, לקיים כצד ה' מהונך (משלי ג-ט), וצדש"י מכל מה שחונך, אפילו מקול ערב, אל תקרי מהונך אלא מגרונוך ע"כ. ואם מכבדין אותו לירד לפני התיבה לא ימנע מכבוד ה' עבור חשבונות שונות. וכמו כן כאשר יורד ש"ך לפני התיבה, מי שיכול לסייע לשורר, ולהנעים יותר התפלה, הוא מכבד את ה' מגרונו, ויש לו חלק בהתעלות התפלה של כל הציבור על ידי סיועו. וכן הוא בכל עת שמתאספים ישראל לשמוח צה', במועדי קודש, וצנעילת החג, או שאר זמנים, ומחמת חשבונות שונות מונע עצמו מלרומם השירה, במה שחוננו ה' בקול נעים, הרי זה נכלל במה שמתאר הרמב"ם שהוא חוטא ושוטה. ולעומת זה המסייע צשיר יש לו חלק רב בקידוש השם שמים שמתעלה מהשירות ותשבחות.

[ויעיין בילקוט (משלי מתקלצ) חייא בן אחותו של רבי אלעזר הקפר היה קולו נאה, והיה אומר לו, חייא בני עמוד וכבד את ה' ממה שחונך. נבות היה קולו נאה, והיה עולה לירושלים, והיו כל ישראל מתכנסין לשמוע קולו, פעם אחת לא עלה, והעידו עליו בני צליעל ונאצד מן העולם, מי גרם לו, על ידי שלא עלה לירושלים צראה לכבד את ה' ממה שחוננו ע"כ. ויש ללמוד מזה קל וחומר

שהוא 'חוטא', שפיר מוצן כי ממעט מעבודת ה', שהרי השמחה צעשיית המנוה עבודה גדולה היא, אצל למה קראו גם צסם 'שוטה'. ונראה כי דוד המלך השיב למיכל, ועם האמהות אשר אמרת, עמם אכבדה (ו-כב), וצדש"י אינם מצוין אותי, אלא חשוב אני צעיניהם על זאת ע"כ. ויש לומר כי לא נחלקו צמציאות אם מצוין הן אותו או לא. אלא דוד אמר לה, יתכן שצדריך צודקים, אצל זהו רק לפי שעה, אך סוף הכבוד לצוא (גדלים טג), והקצ"ה אומר, שמעו לי, שאין אדם שומע לי ומפסיד (דצ"ר ד-ד). וכיון שעשייתי זאת לשם שמים לא ילא מזה שום דבר רע, ועם האמהות אשר אמרת עמם אכבדה, יצוא יום שאתכבד מהם ציתר שאת על מה שעשייתי. וכמו שאמרו (אבות ד-ו) רבי יוסי אומר כל המכבד את התורה גופו מכובד על הצריות, וכל המחלל את התורה גופו מחולל על הצריות.

ואם כן המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו, ומונע עצמו משמחה של מנוה מחמת חשבונות של כבוד וכדומה הרי זה 'שוטה', וכי חושב הוא שצבציל שהוא מונע כבוד שמים צשמחתו, יתן ה' שיהא חוטא נשכר ויתכבד צעיני הצריות. ורק כאשר אינו חולק כבוד לעצמו, ומקל גופו לכבוד ה', אז יזכה עבור כבוד התורה לאורך ימים צימינה וצשמאלה עושר וכבוד.

מעצמם שגם הם יודו. והיינו תהלת
ה' ידבר פי דייקא, משום ויצרך כל
בשר שם קדשו ע"ש. וכמו כן מי
שמרומם השיר בתוך רבים, הוא נוטל
שכר כנגד כולן.

למי שנמנע צין הדיבור ואינו מכבד
את ה' מגרונו. ומכל שכן כאשר עוזב
את הבית המדרש ולא מכבד את ה'
מגרונו. ומדה טובה מרובה חמש
מאות פעמים.]

ויש ללמוד מוסר השכל ממיכל צת
שאלו, אם שלא מנעה בפועל
את דוד מלשורר לה', אלא שזולה
אחר כך במעשיו, באה עליה עונש
שלא היה לה ילד עד יום מותה (שם
ב ו-ג), מכל שכן מי שבפועל מזולזל
לשורר לפני ה' מחמת כבודו. ומדה
טובה מרובה, לזכות בזה לבנים ובני
בנים יראים ושלמים.

ובאמת השיר והדיבור צפה בתפלה
ושירות ותשבחות, הוא רק
שעל ידי זה יתעוררו גם אחרים
להודות לה', וכמו שפירש בתפלה
למשה הכתוב (תהלים קמה-כא) תהלת
ה' ידבר פי, ויצרך כל בשר שם קדשו
לעולם ועד, כי עמם השבח והתהלה
הוא הצורך בלב, והדיבור צפה הוא
רק להודיע לבני אדם שאין להם דעת

שליים פי בראשית (נעילת החג) תישע"ד לפ"ק

מעין התחלתה ע"כ. וזה רמז כי בקופו
צריכין להחזיר ולשנן הנקודה העיקרית
של החג, ולהפרד בזה צנידה לדרך על
משך ימי השנה.

ובקדמים מתחלה לבאר הא דקבעה
תורה מלאת סוכה בחדש
השביעי, הלא סוכות זכר ליציאת מצרים,
כי בסוכות הושבתי את בני ישראל
בהוציאי אותם מארץ מצרים (ויקרא
כג-מג), ואם כן הוי ליה לקובעו בחדש
ניסן, זמן לאתנו ממנצרים. וזילקוט (ויקרא

הגדה לנו עומדים כעת בקיום הימים
הנעלים של חדש תשרי, מחדש
אלול עד אחר יום הכיפורים ימים של
עבודה מתוך יראה, ומחג הסוכות ואילך
עבודה של אהבה ושמחה. והנה מנהג
ישראל לזרוק תפוחים בקיום החג (הוצא
בבאר היטב א"ח סימן תרסג). ומצואר
בספר חמרא טובא, שזה רומז על התפוח
שאוכלין בליל ראש השנה (ש"ע א"ח סימן
תקפג), על דרך אמרם (בבא בתרא קסא):
שצריך להחזיר מענינו של שטר בשיטה
אחרונה, על כן בקיום החג מחזירין

וישבר עץ גבולם, ואחר כך ויך כל צכור
 בארצם ראשית לכל אונם. אף מחלון
 וכליון כן, בתחלה נגעה בהם מדת הדין
 בזמנא, ואחר כך (רות א-ה) וימותו גם
 שניהם. ואף נגעים הבאים על האדם,
 תחלה הן באים בציתו (ויקרא יד-לד), חזר
 בו טעון חלינה, ואם לאו טעון נתינה.
 הרי הן באים על צדיק, חזר בו טעון
 כביסה, ואם לאו טעון שריפה. הרי הם
 באים על גופו, חזר בו יטהר, ואם לאו
 צדק יש ע"כ.

והנה מצינו אצל המצול, ויאמר אלקים
 לנח קץ כל בשר בא לפני כי
 מלאה הארץ חמס וגו' (בראשית ו-יג).
 ונראה דלכאורה תקשה במה שאמר
 הכתוב, וירא ה' כי רבה רעת האדם
 בארץ וגו', ויאמר ה' אמחה את האדם
 אשר בראתי וגו', כי נחמתי כי עשיתים
 (שם ו-ה). והרי אין צעל הרחמים נוגע
 בצפנות תחלה, ובתחלה מענישים האדם
 ברכושו, ורק לאחר שאין זה מועיל,
 מענישים את האדם בצפשו, ולמה התחיל
 עונשו של דור המצול מיד באמחה את
 האדם. ונראה דקדר פורעניות זו היא
 רק כאשר הדין הוא ממוחג ברחמים,
 וכמאמרם אין 'צעל הרחמים' נוגע
 בצפנות תחלה. אבל כשמתעורר מדת
 הדין בחוקפו, אז העונש יוכל לפגוע
 תיכף בהאדם.

ולבן צדור המצול כאשר ראה ה' כי
 רבה רעת האדם בארץ, עד
 שהביא זאת כי נחם ה' כי עשה את

חמתא, אמר רבי אליעזר בר מרוס
 למה אנו עושין סוכה אחר יום
 הכיפורים, לומר לך, שכן אתה מוצא
 בראש השנה יושב הקצ"ה צדין על באי
 עולם, וציום הכיפורים הוא חותם את
 הדין, שמא יאח דיין של ישראל לגלות,
 ועל ידי כן עושין סוכה וגולין מבתיהן
 לסוכה, והקצ"ה מעלה עליהן כאלו גלו
 לצבל וכו' ע"ש.

ויש לומר דעל זה התאוננו בני ישראל,
 על נהרות צבל שם ישבנו גם
 כבינו בזכרנו את ציון, על ערבים בתוכה
 תלינו כנורותנו וגו' (מהלים קלז-א), כי
 בהיותנו בארץ ישראל כאשר בא חג
 הסוכות, על ידי שהיינו נכנסים להסוכה
 היינו נפטרים מן הגלות, ומעלה עלינו
 ה' כאלו גלינו לצבל, וכעת הוצרכנו
 ללכת בגלות בפועל. ועל נהרות צבל שם
 ישבנו בפועל, אז כבינו בזכרנו את ציון,
 אשר על ערבים בתוכה, כאשר בא חג
 הסוכות זמן לקיחת ערבי נחל, נתפטרנו
 מן הגלות, וכעת אנו יושבים בגולה,
 ועבור זה תלינו כנורותנו.

*

אמנם נראה עוד בטעם הדבר שעושין
 סוכה אחר יום הכיפורים,
 דאיתא במדרש (ויק"ר יז-ד) אין צעל
 הרחמים נוגע בצפנות תחלה, ממי אתה
 למד מאיוב וכו', אף במנרים כן (מהלים
 עח-מח) ויסגר לצדד צעירם ומקניהם
 לרשפים, ואחר כך ויך גפנם ותאנתם

האדם ויתעבז אל לבו, צא העונש בתוקף מדת הדין, ופגעה תיכף גם בהנפשות, אמחה את האדם מאדם עד בהמה עד רמש ועד עוף השמים, כי נחמתי כי עשיתים. וזהו שאמר הכתוב, ויאמר 'אלקים' לנת, זהו מדת הדין, 'קץ' כל בשר צא 'לפני', מה שבדרך הכלל צעל הרחמים מניח עונש זה רק בקפוף, כי הפגיעה בהנפשות הוא רק בקץ בקפוף, ומתחלה מעניש ביתו ובגדו, כעת זה צא 'לפני', זו אני מתחיל, ואני הנני מציא מצול מים על הארץ לשחת כל בשר אשר בו רוח חיים.

ובמו כן מנינו בקדום, שלא פגע ה' ברכוש תחלה, אלא הפך את עריהם, ונאספו אנשים ונשים וטף עם כל רכושם יחד, כי זעקת קדום ועמורה היתה רבה, עד שהעלה חרון אף ה' לענשם במדת הדין, ואז פוגע גם בנפשות תחלה. והנה זעמו של הקב"ה רגע, בהנך תלת שעי קמייתא של היום (ברכות ז.). ואמרו (שם) בשעה שהחמה זורחת, וכל מלכי מזרח ומערב מניחים כתייהם בראשיהם ומשתחיים לחמה מיד כועס הקב"ה ע"ש. ואם כן צדוקר צומן יציאת השמש הוא זמן כעס למעלה. ועל כן אמר הכתוב, השמש יצא על הארץ וגו', וה' המטיר על קדום ועל עמורה גפרית ואש וגו' (בראשית יט-כג), כי צומן של מדת הדין פוגע גם בנפשות תחלה, וה' המטיר על קדום, הוא וצית 'דינו' (רש"י שם).

ובזה נצאר הכתובים (דברים כט-יז) פן יש צכס איש או אשה וגו', והיה בשמעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לצי אלך למען ספות הרוה את הנמאה וגו', כמהפכת קדום ועמורה אדמה וצבויים אשר הפך ה' באפו ובחמתו. ונראה דהנה בדברי התוכחה שהזכיר משה את ישראל, פתח גם כן תחלת העונש על רכוש, ושוב יצא העונש על האדם, ואמר ארור טנאך ומשאתך (דברים כח-יז), היינו ממנו, ושוב אמר ארור פרי בטןך ופרי אדמתך, הוסיף עונש על הצנים, ורק אחר זה אמר ארור אתה צואך וארור אתה בצאתך, פוגע הדין גם בהנפשות. ומעתה יתכן שהרשע כאשר ישמע את דברי האלה הזאת, כי לא יגע ה' בנפשו תחלה, והתברך בלבבו לאמור שלום יהיה לי' כי בשרירות לצי אלך, כי יפגע ה' רק בממונו ובגדו, ואז יתעורר לשוב אל ה', ועד אז יוכל עדיין ללכת בשרירות לבו. על זה אמר להם משה, כי זהו רק 'צעל הרחמים' שאינו פוגע בנפשות תחלה, אבל הסומך על זה לא יאצה ה' סלוח לו, כי אז יעשן אף ה' וקנאתו 'צאיט ההוא', ורצנה 'צו' כל האלה הכתובה בספר הזה, כי מדת הדין פוגע בנפשות מרגע לרגע. והוסיף 'כמהפכת קדום ועמורה אדמה וצבויים אשר הפך ה' באפו ובחמתו', שפגע בהנפשות תיכף יחד עם ממונם מרגע אחת להשנית, כי

בשעה שמדת הדין שולטת אז יתכן שיפגע גם בנפשות תחלה.

והנה ראש השנה ויום הכיפורים המה ימי דין, וישראל צתשובתם ממתיקין את הדינים, צתשובה ותפלה וזדקה שמעבירין את רוע הגזירה, אמנם יתכן שנשארו עדיין דינים על האדם אלא שהם ממוזגים צמדת הרחמים, ואז סדר העונש כמו בנגעים, שמתחלה צאה העונש בנגעי צחיס. על כן אחר ימי ראש השנה ויום הכיפורים נתן לנו מצות סוכה, להכניס כל זורכי הצית לתוך הסוכה, וכל שצעת הימים אדם עושה סוכתו קבע וציתו ארעי, היה לו כלים נאים מעלן לסוכה, מצעות נאות מעלן לסוכה, אוכל ושותה ומטייל צסוכה (סוכה כח:), כי הסוכה ללא דמהימנותא אשר ה' חוסה ומגיין עליו, וצזה יעשה את לטובה שלא יגע הדין צציתו, כי ציתו הוא כעת מוסתר צכל כנפי השכינה, וצזה יגן ה' על ציתו ועל כליו ועל צגדיו ועל עצמו שכולס שרויים הס תחת כנפי כל השכינה.

*

אמנם יש לנו מוסר השכל ממצות סוכה על כל ימי חיינו. ומתחלה נדקדק על מה שצחג הפסח הזכיר הכתוב (דברים טז-י) כי אס אל המקום אשר יצחר ה' אלקיך 'לשכן שמו שס'. וכמו כן צחג השצעות כתיב (שם

טז-י) ושמתת לפני ה' אלקיך וגו', צמקום אשר יצחר ה' אלקיך 'לשכן שמו שס'. אצל צסוכות נאמר (שם טז-טו) שצעת ימים תחוג לה' אלקיך צמקום אשר יצחר ה', ולא סיים 'לשכן שמו שס', וטעמא צעי למה.

ובראה דהנה צתורת כהנים (פ' אמור יב) אמרו, חג הסוכות שצעת ימים לה' (ויקרא כג-לד), יכול תהיה חגיגה וסוכה לצובה, ופירש הראצ"ד (שם צשולי הגליון) פירוש, שיעשה סוכה צהר הצית ויקדש אותה לשמים, היינו שיש מקום לומר שיצנו את הסוכה צהר הצית, דומיא דחגיגה שמקריצה צמקדש, תלמוד לומר חג הסוכות תעשה 'לך' שצעת ימים (דברים טז-יג), חגיגה לצובה וסוכה להדיוט, היינו שקרצנות החג צריכין להקריב צמקדש, אצל סוכה חין צריכין לצנות צהר הצית ע"כ.

וענינו הוא, כי מצות סוכה הוא ללא דמהימנותא, כל השכינה. וצא ללמד את האדם שיהא חוסה תמיד צכל כנפיו ית"ש, ויכיר שכל מעשיו הס מושגחים מאת ה', ואס יסתר איש צמסתרים ואני לא אראנו נאום ה', ולא רק צעניני רוחניים, אלא אוכל ושותה ושן ומטייל צסוכה, כל עניניו הגשמיים יהיו תמיד כעומד לפני המלך, ולא ימרוד, ולא יתנהג צאופן שאינו מתאים להמלך. ועל זה צא מצות סוכה שצעת ימים, נגד שצעים ימות שני חיי אדם

(אלשיך הק'), שכל ימיו מימי חייו יהיה באופן זה.

אמונם יתכן שיחשוב האדם כי דביקות זה' לישב בצלל דמהימנותא ניתן רק ליחידי סגולה, אשר תורתם אומנתא, ויושבים כל היום צבית ה', לא כן להמונ עם צית ישראל, שעבור פרנסתם ומצבם הם מסתובבים בחולות, איך יכולים גם הם להיות דבוקים זה'. אבל באמת זה אינו, כי אין הקצ"ה בא בטרוניא עם בריותיו, ולא מבקשים מהאדם מה שאין בידו, אלא לפי מצבו יקדש עצמו לכיון בכל מעשיו לשם שמים, ולסדר כל מעשיו שיהיו ראויין להעשות גם נגד מלך מלכי המלכים, כי ראיתי בני עליה מועטיג, ורוב בני אדם תפקידם בעולם הוא לעבוד את ה' בעניני הגשמיים, להיות משאו ומתנו באמונה וכו'.

ועל כן כאשר נטווינו לישב בסוכה שבעת ימים, להורות על הדביקות והחיבור של ישראל לאציהם שבשמים, לא בא המצוה לבנותו זהר הבית, במקום קדוש צבית ה', שיחשבו שמצוה זו מיועדת רק לאנשי שם, אלא חג הסוכות תעשה ל'ק' שבעת ימים, סוכה להדיוט, בכל מקום שאתה נמצא בעולם, ובאחיה מצב שאתה שרוי, תשב בסוכה בצל ה', יושב בסתר עליון בצל שדי-י יתלונן, כי האדם יוכל להשתלם ולעבוד את ה' בכל האופנים והמצבים השונים שמודמנים לפניו.

ואיתא בגמרא (יומא פו:) היכי דמי תשובה וכו', מחוי רב יהודה באותה אשה ובאותו פרק ובאותו מקום ע"ש. ונראה הכוונה כי כמה פעמים האדם ממליך זכות על עצמו, כי זיווגו שמדמין לו מן השמים היא מפריעה לו מעבודת ה', ואם היה זיווגו באופן אחר אז גם הוא היה במדרגה אחרת. ושוב ממליך שמקום עבודתו להציא פרנסתו מפריע לו, ואם היה ה' מומין לו פרנסתו באופן אחר, אז היה מצבו שונה, או שסביבותו ומקומו שהוא דר שם מפריע לו מעבודת ה'. אבל באמת זה אינו, כי אין ה' בא בטרוניא, ואם ה' הזמין לו זיווג זה ארבעים יום קודם יצירת הוללד, הרי זה חלק מתפקיד עבודתו, שיעבוד את ה' כפי מה שיוכל במצב כזה. וכן הפרנסה של האדם מאת ה' היא, ויש לו לסדר עבודת קונו עם המצב שלו כעת צפרנסתו. וכמו כן מקום דירתו מכריזין קודם יצירתו, צית פלוני לפלוני (סוטה ג), ולא יאמר האדם כי אם היה מצבו שונה היה יכול לשנות דרכו ולעשות תשובה, אלא היכי דמי תשובה, באותה אשה, ובאותו פרק, ובאותו מקום, והיינו צלי שום שינוי ממצבך, אלא הכל נשאר כמו אהמול, ותשוב לה' לעבוד כפי המצב שלך כעת. [שוב ראיתי מוצא כן בדברי יחזק מהגה"צ מסוואליאו ז"ל בשם הגה"ק בעל בני יששכר ז"ל].

ולבן שינה הכתוב בחג הסוכות, שמצוה זו בא ללמד להאדם להיות חוסה

נפקא מינה אם המושל צימים ההם פטור מן המס, שאין זה נוגע למנות הערצה.

וּבְרֵאשִׁית דְּאֵיחָא צְמַדְרֵשׁ (ויק"ר ל"ב) כי הערצה מורה על האיש הפשוט ביותר שיש בישראל, שאין בו טעם ואין בו ריח, לא תורה ולא מעשים טובים, וזהו ה' לאגד אותם עם הכלל ישראל, ויכפרו אלו על אלו ע"ש. והנה צדאי אנו מקרבים כל איש מישראל גם הפחות ביותר, אבל זהו רק אם עומד מוכן להתחבר עמנו, שרוצה להתעלות, אלא לפי המצב שלו עדיין לא זכה לתורה ומלותיה כראוי. אבל הרשע שאינו רוצה בקרבתנו, והוא מתרחק מהכשרים שבישראל, על זה אמרו הרחק משכן רע ואל תתחבר לרשע (אבות א-ח), ויש להתרחק משכן רע ומחבר רע, ולא יהא לו עממה מגע ומשא.

וְעַל כֵּן באותו זמן שאנו מצויים לקרב את הערצה ולאגדה עם שאר המינים, נטווינו להעמיד הערצה בצית ה' אצל המוצת, ולהורות נתן, שרק אלו הערבות שרוצים להתיישב בצית ה', והם עומדים לצדו של המוצת, המורה על הצדיקים בעלי מסירת נפש בישראל. והערבות הללו ראושיהן כפופין על גבי המוצת, שהם רוצים להיות נכנע וכפופים להקדושה, אנשים כאלו אנו מקרבים ומאחדים אותם עם ישראל. והערצה הזו, שכעת עדיין אין צו תורה ומעשים

תמיד צלל ה', ואמר שצעת ימים תחוג לה' אלקיך 'צמקום אשר יצחר ה', בכל מקום ומצב אשר יצחר לך ה', הן מצד זיווג, והן מצד פרנסתך, והן מצד הסביבה לך, תחוג לה' חג הסוכות, כי יש לחסות צלל ה' בכל המצבים אשר יצחר לך ה'. וכמו שפירשו ואהבת את ה' אלקיך (דברים ו-ה), וצדש"י שלא יהא לבך חלוק על המקום, רצה לומר שצביל המקום שאתה נמצא שם.

*

וְהַגְדָה צומן שצית המקדש היה קיים, חוץ ממנות לקיחת הארבע מינים יחד שמתקיימת על ידי כל אחד מישראל, היתה מנות הערצה לצדה בצית המקדש. ואיחא צמשנה (סוכה מה). מנות ערצה כצד, מקום היה למטה מירושלים ונקרא מוצא, יורדין לשם ומלקטין משם מורבות של ערצה, וצאין וזוקפין אותן בצדי המוצת, וראשיהן כפופין על גבי המוצת. ובגמרא תנא מקום קלניא הוה [בן חורין מן המס של המלך], ותנא דידן מאי טעמא קרי ליה מוצא, אידי דמפיק מכרגא דמלכא [מוצא מכלל המס של מלך], קרי ליה מוצא ע"כ. ויש להבין עכס המנוה, שינתה הערצה מכל המינים להעמידן אצל המוצת בעזרה. ומה גם שדקדק התנא מאיזה מקום הביאו אותן, ועוד גם זאת דפריך על טעם שם העיר, וכמה עיירות שלא מצינו טעם לשמם, ומאי שנא כאן. ומה

טובים, אבל אם הוא מסתובב בצית ה', ועומד ללדו של המזבח לקבל מקדושתו, וראשו כפוף להמזבח, הוא יתעלה צרבות הימים להיות לאיש אחר. וכמו שמנינו צרבי עקיבא שהיה עם הארץ בתחלתו (פסחים מט.), ובסופו נתעלה להיות לראש התנאים. ולכן בשעת פטירתו מה הם אומרים, יופי לך מזבח יופי לך מזבח, כי זהו היופי של המזבח שמשפיע על הערבה העומד למולו שיתעלה מפחיתותו לזכות לתורה ומעשים טובים.

והגדה כמה פעמים סיבת הערבה שאין לו תורה ומעשים טובים, כי טרוד הוא על פרנסתו, ויום ולילה לא ישבות מלעסוק בעסקיו, עד שאינו קובע עתיו לתורה מחמת פרנסתו שלא יחסר לו. אבל זהו טעות, כי כבר העידו לנו חכמינו ז"ל (עבודה זרה יט:) שדבר זה כתוב בתורה ושנוי בצניאים ומשולש בכתובים, כל העוסק בתורה נכסיו מנליחין לו ע"ש. והעוסק בתורה לא יפסיד מפרנסתו, ואדרבה על ידי זה יגליח ה' את דרכיו, וכאשר בתורת ה' חפצו אז כל אשר יעשה יגליח.

ואירתא במשנה (אבות ג-ה) רבי נחוניא בן הקנה אומר, כל המקבל

עליו עול תורה, מעבירין ממנו עול מלכות [מס מלך והשרים, ולא יתן בלב העריך הלוקח נפשות לעשות מלאכתו לקחת את זה. רבינו יונה], ועול דרך ארץ [לא יטרוך לעשות מלאכה הרבה ללורך פרנסתו, וצמעט יספיק לו לכדי חיותו], וכל הפורק ממנו עול תורה, נותנין עליו עול מלכות [שהוא חושב לעשות מלאכתו הרבה, אם יניח מלאכת התורה, וה' יפר מחשבתו ויתן בלב המלך לקחתו לעשות מלאכה לו], ועול דרך ארץ [שהוא נודד וטורח אחר מחייתו ולא יוכל למלאה, גם כי ימלאה לא ישמח בחלקו] ע"כ.

ועל כן היו נוטלין אותה הערבה, שאין זו תורה ומעשים טובים, ורואה להתקרב לצית ה', להיות עומד בצדי המזבח, מהמקום הנקרא מוצא, דמיפק מרגא דמלכא, להורות לו שאל יחוש שבהתקרבותו לתורה יחסר לו ממזונו, אלא המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, הערבה הזו מציאין ממקום שאין זו מס מלך. וכמו כן פרנסתו של אדם, בזיעת אפיק תאכל לחם, היא גם כן כרגא דמלכא, והמקבל עול תורה אין עליו כרגא דמלכא, והעוסק בתורה נכסיו מנליחין.

קביעות עתים לתורה בחבורה, ולקייחת הבחינות מידי חודש בחדשו

ב"ה, רוב ציבור איז קובע עתים לתורה. תורה דארף דאך האבן חיזוק. היינט צוטאג ב"ה איז אין אלע קהילות דא וואס מ'לערנט א געוויסע סדר, א געוויסע שיעור. ס'איז דא וואס איז אויסגעשטעלט צו לערנען א בלאט גמרא, ס'איז דא וואס איז אויסגעשטעלט א עמוד גמרא. ס'איז א געוואלדיגע מעלה דער וואס איז זיך מתחבר צו איינע פון די שיעורים, ווייל ס'איז קבוע אויף א סדר וויאזוי ער לערנט. אז ער פילט אז ער קען לערנען מער, קען ער זיך מחבר זיין צו א חבורה וואס לערנט מער, פילט ער אז ער קען נאר לערנען א קלענערע שיעור, זאל ער לערנען א קלענערן שיעור. ס'איז ב"ה היינט דא אויך שיעורים אויסגעשטעלט מיט א סדר אויף הלכה, אויסער דעם וואס מ'לערנט ש"ס. יעדער איינער וואס האט די מעגליכקייט, זאל זיך צושטעלן דערצו.

בני אונז אין די קהלה איז אויך דא א חבורה "ובהם נהגה", מ'הייבט יעצט אן מסכת ברכות. אין אדם לומד אלא במקום שלבו חפץ (עבודה זרה יט.), נישט יעדע מסכת האט א מענטש א חשק צו לערנען, צי ער האט עס לעצטנס געלערנט, ב"ה ס'איז דא א גרויסע אויסוואל, ער קען נעמען סיי וועלכע מסכת פון וועלכע חבורה וואס ער וויל. ביי אונז אין ביהמ"ד לערנט מען ובהם נהגה, וואס מ'האט שוין מסיים געווען מערערע מסכתות, יעצט הייבט מען אן פריש אויפ'ן סדר, מסכת ברכות. איך בעט פון אלע אונזערע יונגעלייט וואס דרייען זיך דא אין ביהמ"ד, אויב ער האט נישט קיין סיבה צו לערנען א צווייטע מסכת, איז עס א געוואלדיגע חיזוק פאר די חברים ארום און ארום, ווי מער ס'איז דא וואס לערנען די מסכת, דאס טוט מחזק זיין א צווייטן וואס האט זיך נאכנישט צוגעשטעלט דערצו, ער זאל זיך אויכעט קובע זיין צו לערנען. און אז מ'לערנט דעם זעלבן ענין, נאכדעם שמועסט מען איינער מיטן צווייטן פון וואס מ'האט געלערנט, נישט קיין דברים בטלים אדער זאכן וואס מ'דארף נישט.

לעצטנס האט מען מוסיף געווען, מ'פארהערט זיך וואס מ'האט געלערנט. אסאך מאל מיינען יונגעלייט ס'איז זייער שווער צו נעמען אויף זיך אזא עול. מ'דארף עס פרובירן, וועט מען זעהן אז ס'איז גארנישט אזוי שווער איבערצו'חזר'ן די פאר בלאט במשך פונעם חודש, ס'איז נישט אזוי שווער, אויסער די מתן שכרו בצידו. ווען א מענטש לערנט מיט א חשבון אז ער דארף זיך פארהערן שפעטער דערויף, איז זיין לערנען אן אנדערע סארט לערנען, ווייל בשעת ער הערט דעם שיעור האט ער א עול צו צולייגן דעם קאפ ער זאל קענען וואס מ'לערנט, און נאכדעם טראכט ער דעם גאנצן טאג אין לערנען!. ווען מען האט א עול צו חזר'ן, איז נישט נאר געלערנט די שעה אין

ביהמ"ד, נאר ווי ער גייט נאכדעם, אין גאס, אין די געשעפטן, האט ער אויפן קאפ איך מוז איבערגיין נאכאמאל וואס איך האב געלערנט און דאס איבערחזר'ן, ער באקומט א געוואלדיגע התמדת התורה. זיין מחשבה איז נישט קיין לידיגע מחשבות, מ'גייט ארום מיט תורה, בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, דאס איז די איינציגע זאך וואס מיר האבן היינט אקעגן דעם יצר הרע.

*

האיסור להחזיק בלי האינטערנעט בלי פילטער

סור מרע ועשה טוב, מ'קען נישט צוקומען צו עשה טוב, קודם מוז זיין סור מרע. היינט איז א חורבן מיט די כלים וואס ס'איז דא. איך לאז נישט ארויס א געלעגעהייט פון מערער זיין אויף דעם. עס איז דא די איסור'דיגע כלים, א כלי וואס האט נישט אויף זיך קיין פילטער, מ'האט שוין גערעדט מערערע מאל, איינער וואס האט נישט קיין פילטער, איז ער א מומר לדבר אחד מן התורה. ער נעמט א לאו אין די תורה און ער רייסט עס ארויס!. מיר זענען נישט קיין צדיקים, מיר זענען נישט קיין בינונים, נאר אנשים פשוטים, יעדער קליינע נסיון וואס מען האט פאלט מען ליידער אדורך, און אויב ער האט נישט קיין גדרים וסייגים וועט ער אדורכפאלן, אז מ'איז אדורכגעפאלן ליגט זיין קאפ שקוע אין מ"ט שערי טומאה. א איד דארף האבן ריינע כלים, אן אינטערנעט, וויפעל ער דארף האבן אפען לצורך פרנסה, האט מען נישט קיין ברירה, אבער ס'מוז האבן א געהעריגע פילטער, נישט קענען צוקומען אויסער די חלקים פאר פרנסה וואס ער דארף צו האבן. איך מיינ איך האב שוין אזויפיל גערעדט אז יעדער ווייסט דערפון.

להתרחק מחבורות המעמידים שקורין וואטס-עפ וכדומה

איך וויל אבער רעדן פון די כלים וואס האבן יא א פילטער, מיט אלעם ברענגט עס אסאך 'ביטול תורה', די אלע וואס זענען פארבינדן מיט גרופס, אדער איינער צום צווייטן, מ'הערט יעדן'ס נארישקייט, יעדן'ס שטותים, וואס יענער האט ארויפצולייגן, וואס יענער מיינט אז ס'איז גוט, שיקט ער ארום פאר אלע זיינע חברות. וואס דארפסטו וויסן וואס ס'טוט זיך ביי יענעם אין שטוב?, ווי ער איז געגאנגען ווי ער איז געקומען?, און פרייוואטע זאכן פון יענעם.

מען דארף ליגן אין תורה, פארוואס קומט מען אויף די וועלט? מען האט א תפקיד, אויפצוטוען. דער תכלית פון די וועלט איז, התקן עצמך בפרוזדור כדי שתכנס לטרקלין,

ימי שנותינו בהם שבעים שנה, דאס גאנצע לעבן נעמט נישט לאנג, ס'גייט זייער שנעל אדורך, אשרי מי שעמלו בתורה, ווער ס'איז ממלא זיינע יארן מיט תורה ומעשים טובים, אויסנוצן יעדע מינוט וואס מ'האט. מ'איז עוסק אין פרנסה מ'האט נישט קיין ברירה, א מענטש דארף טוען וואס ער דארף צו טוען, אבער זיין פרייע צייט וואס ער האט, דארף מען זיין פארנומען מיט יענעם'ס נארישקייטן מיט יענעם'ס שטותים?. אין די צייט זיך און לערן, כאפ אריין נאך א בלאט גמרא, כאפ אריין נאך א מצוה, זיי עוסק אין א דבר מצוה, זיי עוסק בצרכי ציבור. ס'איז א שאר פאר יעדע מינוט אוועקצוגעבן פון לעבן.

דער יצר הרע האט אויפגעשטעלט אזא סיסטעם וואס ציט אריין דעם מענטש בעל כרחו דערין, מען האט א טעלעפאן וואס קען איבעראל אנקומען, דו דארפט עס האבן פאר דיין פרנסה, אבער זייטיגע זאכן וואס טוט נאר אוועקנעמען דעם קאפ צו שטרעבן אין תורה, וואס דארפטו עס האבן?. פארוואס קענסטו נישט לעבן אן דעם?, אונזערע אבות האבן געקענט לעבן אן דעם, און זיי האבן טאקע געהאט צייט צו לערנען, זיי האבן געהאט צייט צו דינען דעם אייבערשטן. מ'דארף אויסנוצן די צייט, דאס לעבן פונעם מענטש איז פארגענגליך, און מ'דארף עס אויסנוצן פאר תורה און מצות.

יעדער איינער ביי זיך ווייסט דאך נגעי נפשו, זיך אפהיטן צו האבן נאר א ערליכע כלי מיט א פילטער דערויף, און אפילו ווען מ'האט א פילטער, אפהאקן דערפון חברותות וואס מ'דארף נישט האבן. אסאך מאל איז דאס געמיינע חברותא, אסאך מאל מיינט מען אז יענער איז גוט, איין ווארט וואס יענער ווארפט נאר אריין, און שיקט עס ארויס מיט א מעסידזש, אויב יענער איז א קל און יענער פארשטייט נישט דעם חומר הענין, פלאגט מען זיך נאכדעם מיט ערליכקייט און אידישקייט!. וואס פעלט עס דיר אויס?, ואל תביאנו לידי נסיון. מ'בעט עס יעדן טאג, ברענג מיך נישט צו קיין נסיון, און צום סוף ברענגט ער אליין אויף זיך דעם נסיון.

אין הקב"ה משרה ברכתו בבית שמצוי שם טומאה

אז מען האט מיט זיך נישט קיין ערליכע כלי, קען דען זיין א ברכה אין די שטוב?. ולא יראה בך ערות דבר ושב מאחריך, שטייט בפירוש אין פסוק, אין א שטוב ווי ס'איז דא ערות דבר איז דער רבוש"ע נישט דארטן!, וויאזוי קען דיין געשעפט ברענגען פרנסה, ווי קענסטו האבן הצלחה אין א געשעפט וואס דער רבוש"ע זאגט איך וויל נישט זיין דארטן. דו שטעלסט זיך דאווענען, האסט א כלי אין טאש וואס דער אייבערשטער גייט

אוועק פון דיר, ושב מאחריך, מיט זיך אליין אפהאקן. וויפיל נסיונות האבן מיר היינט פין די גאס, מוז מען נאך אריינברענגען דעם נסיון צו זיך אין טאש אריין?

ס'איז היינט זייער שווער מיט חינוך הבנים, אויף צו שטעלן ערליכע קינדער ערליכע דורות, ווען א קינד זעהט כאטש ביים טאטען אז ער איז אפגעהיטן, איז דא צו האפן אז דאס קינד וועט בלייבן אן ערליך קינד, ווען דיין קינד זעהט אויף דיר וויאזוי דו פירסט זיך, פארוואס זאל דאס קינד דאס נישט נאכמאכן, ווי איז דער שכל פונעם מענטש?. און ווען דיין קינד וועט עס נאכטוען, וועט ער גיין אסאך אסאך ווייטער פון דעם וואס דו טראכסט. מ'דארף צו לייגן קאפ און שכל אפהיטן זיך פון אלע זאכן וואס ברענגען א מכשול.

*

איזהו עבודה שבלב זו תפלה

תפלה, דאווענען, אין דעם דור האבן מיר נישט עפעס אנדערש נאר תפלה. אלעס וואס א איד דארף האבן איז אין די הענט פונעם רבוש"ע. אלעס וואס איז נוגע צו זיין פרנסה, צי זיין שטוב, צי נחת פון קינדער, זיינע פריוואטע זאכן, אלעס איז אין די הענט פונעם רבוש"ע! אז מ'בעט פונעם אייבערשטן, דער אייבערשטער געט אלעס. דער באשעפער איז א שומע תפלה, אבער מ'דארף בעטן, מ'דארף מתפלל זיין, די תפלה דארף זיין רחמים, נישט ער זאל אריינקומען אין ביהמ"ד יוצא זיין, אראפגעווארפן פון זיך דעם עול פון תפלה. דאווענען איז טייטש כל עצמותי תאמרנה, דאווענען מיט א געפיל, לייגן אין די ווערטער, בשעת מ'דאווענט דארף מען זיין אפגעזונדערט פון אלעם ארום און ארום, נאר אינזינען האבן די ווערטער פון די תפלות.

טעמו וראו כי טוב. שטעל זיך דאווענען מיט א מנין, וואס דאווענט מלה במלה, און נאכדעם ארויסגיין צו די ארבעט, וועסטו שפירן דעם גאנצען טאג א דביקות אינעם אייבערשטן, מען וועט פילן אז ער איז מחובר צום באשעפער, און אז דער באשעפער שטייט אים צו הילף. נעם דיר צייט אויף צו דאווענען מלה במלה, זיך קובע זיין צו אזא מנין ווי מ'דאווענט שטאט, ווי מ'דאווענט געהעריג ווארט ביי ווארט.

יעדן טאג איז נאך דא א שטיקעלע זכות, מ'דארף דאך ארויסגיין צו די ארבעט. עס קומען די הייליגע שבתים, מ'ארבעט נישט, מ'האט גענוג צייט, פארוואס דארף מען

פארפעלן שבת אינדערפרי ווען מען הייבט אן. פארוואס קומט מען שפעט, ס'איז דא צייט גענוג, זעקסע זיבענע איז שוין נאכט, ביז צום דאווענען איז דא צוועלף שעה, מ'קען זיך אויסשלאפן, מ'קען נאך לערנען, קענסט אלעס טוען, און צום דאווענען זיין ביי צייטענס. בשעת'ן דאווענען זאל זיין די קאפ אין די תפלה, איין טאג אין דערוואך זאל א מענטש נישט דאווענען ווי ס'דארף צו זיין. פארוואס זאל ער נישט אויסנוצען דעם שבת ס'זאל זיין קודש לה', צו דאווענען פאר'ן רבוש'ע ווי מ'דארף צו דאווענען?

*

ל'נצל השנה של סעודת שלישית לזמר שירות ותשבחות ושמיעת דברי תורה
שלש סעודות, אין לך אדם שאין לו שעה, יעדער איד דארף האבן א שעה אין דער וואך צו הערן מוסר, א שעה אין דער וואך וואס ער קען טראכטן פאר זיך, איבערגיין אלע זיינע מעשים פון די גאנצע וואך, טראכטן א מהלך אויף די קומענדיגע וואך. מ'זיצט ביי שלש סעודות, מ'זינגט זמירות פאר'ן אייבערשטן, מ'האט צייט צו טראכטן, דארף א איד זיך צו כאפן צו די שעה, און וויסן אז דאס איז די חשוב'סטע שעה אין זיין גאנצע וואך, א שעה וואס ער האט אפגעזינדערט פאר א חשובן הנפש, ער זיצט ביי שלש סעודות. ער דארף זיך קובע זיין אזא מקום ווי מ'קען הערן מוסר און מ'קען הערן דברי תורה, זיך נישט ארומדרייען, נאר האבן א מקום קובע ווי ער זיצט, מיטזינגען די זמירות, אויסהערן דברי תורה, וועט ער פילן נאכדעם אז די גאנצע וואך וועט זיין ביי אים אן אנדערע וואך.

*

אין לך דבר שעומד בפני הרצון

דער עיקר איז דער רצון, אין לך דבר שעומד בפני הרצון, ווען א מענטש וויל באמת, קען ער אלעס אדורכפירן, ער קען טוישן זיין גאנץ התנהגות, ער דארף נאר האבן א אמת'דיגע רצון דאס אדורצוגיין. עס קען זיין אז דאס איז דער ענין, פארוואס מ'עסט עפל אנהייב יאהר ראש השנה, און מ'איז מסיים יום טוב אויכעט מיט עפל. די גמרא (שבת פח.) זאגט דאך, כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים (שיר ב-ג), א תפוח איז פריו קודם לעליו, קודם קומט די פרי, און נאכדעם קומען די בלעטער. יעדע בוים וואקסט קודם די בלעטער און נאכדעם קומט די פרי, און ביי תפוח איז נישט אזוי, קודם איז די פרי און נאכדעם קומט די בלעטל. אידן האבן געזאגט נעשה פאר נשמע, וואס

געווענליך איז דער סדר פון א מענטש קודם קומט נשמע, לאמיר הערן וואס מען וויל, און נאכדעם וועלן מיר זאגן נעשה, די אידן האבן געזאגט קודם נעשה. ווייל אז מען וויל זיין א איד, מוז מען קודם זאגן נעשה. אויב ער הייבט אן קודם צו מאכן חשבונות, נשמע, מיר וועלן הערן און נאכדעם וועלן מיר זעהן צו קען מען עס אויספירן צו נישט, קומט מען נישט אן אין ערגעץ. ווייל דער יצר הרע האט שוין זיינע וועגן וויאזוי צו מאכן פארין מענטש אומבאקוועם דעם דרך התורה. א איד דארף קודם זאגן נעשה, איך בין מקבל אויף מיר איך גיי אזוי טוען, און נאכדעם וואס איך וועל האבן די קבלה, וועט דער רבוש"ע צו פירן אלעס ארום און ארום אז איך זאל קענען אזוי טוען.

קודם בין איך מקבל אויף מיר אז איך נעם אראפ א שעה פאר לימוד התורה, א שעה פאר תפלה במתינות, איך נעם אראפ וואס איך דארף נישט אויף מיין אינטערנעט, און נאכדעם וועט מען זעהן וויאזוי איך קען עס אויספירן, וויאזוי קען איך מסדר זיין די פרנסה, וויאזוי קען איך מסדר זיין דעם שיעור, וויאזוי ער קען מסדר זיין אלע אנדערע ענינים. ס'מוז קודם זיין דער 'נעשה' און נאכדעם קען קומען דער 'נשמע', מיט א אמת'דיגע רצון פאר דעם נעשה וועט זיין דער נשמע שפעטער אויכעט.

דאס איז די עבודה אנהייב פון די הייליגע טעג, און בשעת מיגייט אוועק פונעם יום טוב, נעם דיר פאר איך וויל זיין ערליך דעם ווינטער, תפוח איז פריז קודם לעליו, קודם קומט די נעשה, איך בין קודם מקבל אויף מיר וואס איך דארף טהון, וויאזוי מ'וועט דאס אויספירן הלכה למעשה דאס וועלן מיר זעהן שפעטער, אבער די קבלה פון נעשה דארף זיין ביי א מענטש בשלימות.

*

גלוי וידוע לפניך שרצונינו לעשות רצונך, יעדער איד איז פול מיט רצון מיט א הייליגע הרגשה צום רבוש"ע. די הייליגע טעג גייען אוועק, ס'לאזט איבער אויף א מענטש אזא רושם ס'לאזט זיך גארנישט זאגן, איינער פילט עס מער און איינער פילט עס ווייניגער, אבער יעדער גייט ארויס פון דעם יו"ט מיט א דערהויבענקייט וואס ער האט נישט געהאט פון פריער. אבער די שאלה איז, צי ער וויל דאס אויך מיט נעמען אויפן ווינטער, מיטצונעמען די הרגשה וואס ער האט יעצט אויף דעם גאנצן יאר נאכדעם. און פירן זיך אויף דעם וועג וויאזוי מ'האט געטראכט יום הקדוש ביינאכט, וויאזוי ער האט געטראכט

ראש השנה, וויאזוי מ'האט געדינט דעם אייבערשטן מיט א שמחה אין די טעג פון סוכות, דאס זאל מען מיטנעמען מיט זיך.

א א איד וועט אויף זיך מקבל זיין עול תורה, איז מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ. דער אייבערשטער וועט אראפנעמען אלע אנדערע עול'ס וואס ס'איז דא אויפן מענטש, עטץ וועטס אלע האבן א גוט געבענטשט יאר, א פרייליך יאר, א לוסטיג יאר, בני חיי ומזוני רוויחא, נחת פון די קינדער, פרנסה בכבוד, מ'זאל קענען דינען דעם אייבערשטן מתוך שמחה וטוב לבב, דער עיקר זאלן מיר זוכה זיין דאס יאר זאל זיין א שנת גאולה וישועה בביאת משיח צדקנו בב"א.

ברכת מזל טוב

הרה"ג רבי **בנימין ברייער שליט"א**
מו"ץ בבית מדרשנו זכרון יהודה
לרגל השמחה השרויה במעונו
באירועי בתו למזל טוב

נתגרב ע"י ידידנו

מוה"ר ר' **ישעי' ליטמאן** הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בנישואי בנו למזל טוב

נתגרב ע"י ידידנו

מוה"ר ר' **יוסף הערשקא** הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
באירועי בתו למזל טוב

נתגרב ע"י ידידנו

מוה"ר ר' **משה יוסף גלויבער** הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
באירועי בתו למזל טוב

נתגרב ע"י ידידנו

מוה"ר ר' **מנחם מארקאוויטש** הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בנישואי בתו למזל טוב

נתגרב ע"י ידידנו

מוה"ר ר' **יוסף דוד טובל** הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בנישואי בתו למזל טוב

נתגרב ע"י ידידנו

מוה"ר ר' **אשר זעליג ראזענטאהל** הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
באירועי בתו למזל טוב

נתגרב ע"י ידידנו

מוה"ר ר' **יצחק בר"מ ווייס** הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בנישואי בתו למזל טוב

נתגרב ע"י ידידנו

מוה"ר ר' **טובי' פּרענקל** הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
באירועי בתו למזל טוב

נתגרב ע"י ידידנו

מוה"ר ר' **צבי אלימלך שפארן** הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
באירועי בנו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מוה"ר ר' אשר אנשיל שטייף הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהולדת בנו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מוה"ר ר' יונה בראדי הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהולדת בתו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מוה"ר ר' שמואל ישראל ניימאן הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהכנס בנו לעול התורה והמצות למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מוה"ר ר' אפרים קאהאן הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהולדת בתו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מוה"ר ר' יואל מייזעלס הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהכנס בנו לעול התורה והמצות למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מוה"ר ר' ירמ' טעסלער הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהכנס בנו לעול התורה והמצות למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מוה"ר ר' בערל דייטש הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בתגלחת בנו למזל טוב

נתנדב ע"י ידידינו
מוה"ר ר' בנימין שאלאמאן הי"ו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בתגלחת בנו למזל טוב

הרוצה לנדב להוצאת הגליון יפנה
להר"ר יואל ברא"ש פייערווערקער הי"ו
718.387.5770